

Filosofie

André Glucksmann

◆ bytový seminář, česky | francouzsky, vznik: 18. 6. 1985

◆ private seminar, Czech | French, origin: 18. 6. 1985

Filosofie [1985]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1985-06-18 André Glucksmann – Philosophie (1) [LVH227VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *Le mot politique...* přináší lidskému bytí určitý problém. *Et problématique, ils apportent un certain problème dans la vie humaine, dans l'histoire humaine.*

A teď se ptám, jestli tento problém není tím klíčovým problémem, kolem něhož se točí lidské dějiny. *Je me demande si ce problème n'est pas le problème clé, autour duquel tourne toute l'histoire humaine.* Takže pokračujeme.

Že totiž nelze jedno převádět na druhé, ať už *filosofickou* úroveň na tu *politickou*, nebo obráceně, ale asi východisko je ve vědomí toho, že jsme v tomto problému, že toto je náš problém. *Ouais, donc on ne peut pas réduire le politique au philosophique et le contraire, mais de savoir qu'il y a une tension ici et que ce problème, cette tension, c'est notre problème duquel nous ne sortons pas.*

Čili jenom, on hovořil v té postavě *Menóna*, který je přiveden k té nahlédnuté Sokratově otázce, že tedy to je to, na čem se mohou shodnout, když se hroutí dřívější pravdy. Že toto není řešení, toto zůstává problém i přesto, že v tom dialogu *Menón* ten otrok je doveden k tomu náhledu. Že ten náhled není řešením, že ten náhled právě je potvrzením problému. *Donc, oui, le regard commun ne représente pas la solution du problème, mais l'affirmation du problème, la confirmation.*

Pokusím se odpovědět, ale zase tu vyvstává problém. *Je vais essayer de répondre, mais je crois qu'il y a aussi ici un problème.* Jelikož ve filosofii se vždycky jedná o věci základní, *c'est que toujours comme en philosophie il s'agit de choses fondamentales*, je normální, že každý sleduje určitým způsobem jistou samomluvu, *il est tout à fait normal que chacun poursuive une sorte de soliloque*, a že tato samomluva si neodpovídá okamžitě na všechny otázky, *et que ces soliloques ne se répondent pas terme à terme immédiatement*, a že jsme spíše v situaci psychoanalytika a jeho pacienta, *et que nous sommes un peu dans la situation d'un analyste et d'un psychanalysé*, s tím drobným rozdílem, že tady těžko určit, kdo je ten pacient a kdo je psychoanalytik, *sauf que nous ne savons pas qui est l'analyste et qui est l'analysé.* Ale všichni jsme nuceni reinterpretovat odpovědi i ty otázky, *mais que quand même nous sommes tous obligés à interpréter même les réponses et surtout les questions.* Proto odpusťte, když se mi stane, že otázce docela neporozumím, *donc je m'excuse si je ne comprends pas la question*, a jestli navzdory tomu přece jenom odpovím, *et si malgré tout je crois y répondre.*

Tady vyjdu z té ideje konsensu, souhlasu, *je partirais de l'idée de consensus.* Myslím, že to je velice málo řecká myšlenka, řecký ideál, *je pense que c'est très peu une idée et surtout très peu un idéal grec.*

Naopak, jak nám ukazuje tragédie, *que au contraire ce que nous montre la tragédie*, vždycky, když je nějaký konsensus, *chaque fois qu'il y a consensus*, už se chystá nějaký průšvih, *un malheur se prépare.* Totiž existuje-li nějaká idea, která je společná Aristofanovým komediím, tragédii i sokratovské filosofii, *c'est-à-dire s'il y a une idée qui est commune à la comédie d'Aristophane, à la tragédie et à la philosophie socratique*, je to to, že není nic iluzornějšího, nic nebezpečnějšího a hloupějšího než konsensus, *c'est qu'il n'y a rien de plus illusoire, de plus bête et de plus dangereux que le consensus.*

Na počátku tragédie *Oidipus král* existuje konsensus, *au début de Œdipe Roi, il y a consensus.* A to sice, že *Oidipus* je velký panovník, *Œdipe est un grand roi*, miluje svůj lid a lid miluje jeho, *il aime son peuple et son peuple l'aime.* Tento konsensus je zlomen morem, *ce consensus est rompu par la peste*, morem, který je tou aktualitou, problémem, *aporii, qui est l'actualité, le problème, l'aporie.* Schopnost z této aporie vyjít, *la capacité de sortir de cette aporie*, ta záleží na schopnosti *teratoskopické*, *tient à la tératoscopie*, to jest na schopnosti vidět hrůzu tváří v tvář, *c'est-à-dire la capacité de voir l'horreur en face.* A u *Oidipa* je těch *aporii* mnoho, *et chez Œdipe, il y a vraiment beaucoup d'apories*, neboť je ženat se svou matkou, *puisque'il est marié avec sa mère.* Myslím, že konec tragédie jakožto filosofická pravda je, že skutečný mor je ten konsensus, *et je crois que la fin de la tragédie comme la vérité de la philosophie, c'est que la vraie peste c'est le consensus.*

A Sokratův akt, *et l'acte de Socrate*, kterým přijímá potrestání obce, *qui accepte la punition de la cité*,

když vypije číši s bolehlavem, *qui boit la ciguë*, přesto protestuje proti nespravedlivému odsouzení, *tout en protestant que cette condamnation est tout à fait injuste*. Od Sokratovy smrti se vznáší mnoho otázníků, *il y a eu beaucoup d'interrogations depuis la mort de Socrate*. Byly tady otázky, jestli je to obdoba Bucharina, který se obětoval pro socialismus, *on s'est demandé s'il était comme Boukharine en train de se sacrifier pour le socialisme*. Jsem odsouzen nespravedlivě, ale umírám pro blaho obce, *je suis condamné injustement mais je meurs pour ma cité*. Ale zastavil se na polovině cesty, protože mohl přeci také říct: jsem vinen. *Alors il se serait arrêté en chemin parce qu'il aurait dû en plus dire je suis coupable*. Jestliže však věděl, že není vinen a že obec byla nespravedlivá, *mais s'il pensait qu'il n'était pas coupable, que sa cité était injuste*, proč přistoupil na smrt, *pourquoi s'est-il laissé mourir*, když mu dali možnost zdrhnout, *alors qu'on lui avait offert de s'échapper*? Jestli tady zase nezůstal stát v půlce cesty, *est-ce que là aussi il ne s'est pas arrêté en chemin*, proč neodešel a neutekl a nezorganizoval revoluci, která by tu prohnula obec svrhla, *au lieu de partir pour faire la révolution et renverser sa cité pourrie*? Tedy i sama Sokratova smrt je *aporii*, *donc la mort de Socrate est elle-même une aporie*.

Jiný hlas: podrobil se, podrobil se příliš, anebo to byl takový zakuklený revolucionář? Možná předkřesťan nebo možná takový předmarxista?

Eh bien, il y a une interprétation plus simple. Je to výklad mnohem jednodušší. *C'est qu'il s'est fait la diagonale*, to je, že si udělal diagonálu. *C'est qu'il a confronté toute l'agora, tous les citoyens*, že konfrontoval celou agoru, všechny své spoluobčany, *avec l'aporie de son acte*, s *aporii* toho svého počinu. Tedy společenství, které on zakládá, nebo společenství, které znovu zakládá, znamená, že říká: *Nous ne savons pas où est le bien*, nevíme, kde je dobro. Jestli podrobit se obci, nebo utéct a nechat obec být. Ale co víme, to, co zakládá náš společný život, je, že nesnáze jsme schopni společně sdílet. Je to jednoduché. Buď mě obec ještě dříve, než mě zabije, a pak tedy budu žít, nebo to pochopí až po mé smrti a pak moje smrt bude k němu dobrá. Nebo to obec nepochopí, pak je stejně tak odsouzena jako já. Tady jednota není v konsensu vůči dobru, nýbrž je to jednota, kterou Sókratés hledá. Co hledá, totiž to, co ohrožuje obec smrtí. Tedy i počinem sókratovským, ke kterému vyzývá, to jest k jednotě proti, proti despotismu, proti despotismu tradice, proti konsensu, a ne tedy jednota pro nějaké věčné dobro.

Tak takto mě ten příklad Sókrata odesílá zpět k příkladu Menóna. [nesrozumitelné]

Tady toto vědomí hegelovské možnosti a toho hledání pravdy může být jakýmsi základem pro nový konsensus. Tedy konsensus v pravdě?

Tady, co se... nerozumíme, je otázka nového konsensu. Existuje hegelovské schéma, které říká: obec byla sjednocena, obec je jednotná krásnou organickou jednotou, potom přišly potíže, nesnáze, obec se rozpadla, filosofové jsou svědky tohoto rozpadu a *Minerva* filosofická se zvedá k letu teprve, když padne noc. Krásná obec, to je minulost. Problémem je vědět, jestli Sókratés ohlašuje nějakou novou obec. Myslím si, že toto je problém hegelovský, a nikoliv řecký. Že myšlenka krásné, jednotné obce je jeden z nejnebezpečnějších snů 19. století. Že řecká obec nikdy nebyla jednotná, vždycky byla plná konfliktů. A to, k čemu Sókratés zve, není nějaký starý nebo nový konsensus, nýbrž je to výzva k tomu rozumět si, rozumět si o tom, co zakládá konflikt. [nesrozumitelné]

Ano, to předpokládá jakýsi konsensus o tom, co zakládá konflikt. Co žádá Sókratés? Aby ho nechali volně se pohybovat, aby tedy nikdo se nesnažil vnutit nějaký konsensus. Ani ten kupec Anytos, ani ten kněz mág, ani nějaký budoucí generál. Říká: řecká obec žije z tohoto svobodného pohybu, který umožňuje, že na trhu se hádám a jsem ve sporu s tradicí, se sofisty. A se sofisty, ano.

Hejdánek: [nesrozumitelné] v mém vědomí, to, k čemu on hovoří, je už poznamenáno Hegelem a spíš Marxem. Že si plně uvědomuji, že ty věci se... už jsou markované, jsou označené Marxem a Hegelem.

Jiný hlas: Váš největší filosof mezi dvěma světovými válkami, Emanuel Rádl. *Voilà, c'est cette photo-là, à gauche Patočka et à droite Rádl* jako předseda pražského filosofického kongresu roku 1934 (*comme président du Congrès de philosophie de Prague qui a eu lieu à Prague en 35, 34*) formuloval mimo jiné v zahajovací řeči otázku, zda filosofie (*durant son allocution d'inauguration, il a posé la question si la philosophie*) může něco pozitivního slíbit (*si la philosophie peut promettre quelque chose de positif*).

Může slíbit společnosti, na které je závislá, i když zájem se v ní o ni ztratil (*est-ce qu'elle peut promettre à la société de laquelle elle dépend et qui ne s'intéresse plus à elle*). A tuhle tu otázku dva roky předtím odpověděl na začátku svých podivných dějin filosofie (*à cette question il a répondu déjà deux ans avant dans son bouquin qui s'appelle un bouquin étrange*), v úvodu svých dějin filosofie – to jsou dvoje podivné dějiny filosofie (*en deux tomes, l'histoire de la philosophie, c'est une drôle d'histoire de la philosophie*). Když formuloval, že filosofie je programem na reformu světa (*lorsqu'il formulait que la philosophie c'est un programme pour réformer le monde*). To tedy zní marxisticky až hrozně (*ça sonne marxiste až hrozně*). Z hlediska takovéto koncepce je ten návrh na poslání filosofie, jak jsme ho tu slyšeli, vlastně méně než minimální (*du point de vue d'une telle conception le projet sur la fonction de la philosophie dont vous avez parlé est encore moins que minimal*). Nehledě k tomu, že (*à comparer avec le postulat de la philosophie qui réforme*) rozumím-li Martinovi dobře, že porozumění konfliktnosti konfliktu (*si je comprends bien Martin, la compréhension du conflictuel dans le conflit*) nemůže být jen ryze negativní (*ne peut pas être uniquement négatif*). Protože ryze negativně neumíme myslet (*parce que nous ne savons pas penser d'une façon purement négative*). Vidět zlo, vidět zkázu, zrůdnost (*voir l'horreur, le mal, la monstruosité*) vždycky v sobě nese jakýsi, ať už výslovný nebo nevýslovný, vztah (*ça comporte toujours un rapport ou bien explicite ou implicite*) k něčemu, co není zrůda, není zlo (*un rapport à quelque chose qui n'est pas monstrueux, qui n'est pas négatif*). To může být jiná zrůdnost (*naturellement ça peut être une autre monstruosité*), ale jde o to, že to není ta zrůdnost, o kterou jde (*mais ce n'est pas l'horreur ou la monstruosité dont il s'agit*). Takže je tam v sázce něco jiného (*donc il y a quelque chose d'autre qui est en jeu*). No a tedy moje otázka je (*et maintenant ma question est*), jestliže přijmu hledisko Rádlovo (*si j'accepte la conception de Rádl*), se zdá koncepcí poslání filosofie na odhalování zrůdnosti zla (*la philosophie comme facteur qui décèle la monstruosité du monstrueux*)... táže se, jak asi se jeví to stanovisko Rádlovo (*il me pose la question comment vous voyez la position de Rádl*), filosofie jako program změnit svět (*la philosophie comme le programme changer le monde*). Předjímám s jistotou pravděpodobností, že právě tady bude vidět zrůdnost (*je suppose avec beaucoup de vraisemblance qu'ici vous allez voir l'horreur, la monstruosité*).

Hejdánek: Vlastně dva body pro začátek. Zaprvé jste mi velmi dobře porozuměl. (*Vraiment, deux points pour commencer, d'abord vous m'avez très bien compris*.) Zadruhé, dvě výhrady. Rádla neznám, tudíž nebudu o Rádlovi polemizovat, mluvit o něm, ale o něčem, co ve mně takovéto formulace vyvolávají. (*Deuxièmement, deux réserves : d'une part je ne connais pas Rádl, donc ce n'est pas Rádl que je vais commenter, mais ce qu'évoquent en moi de telles formules*.) Potom zadruhé, že ve filosofii není světců, ale zároveň tam není ďáblů. (*Ensuite deuxièmement, qu'il n'y a pas de saints en philosophie, mais qu'il n'y a pas non plus de diables*.) Co se týče Marxe, Hegela – já jsem napsal knížku tak spíše proti tomu – ale myslím si, že jsou to filosofové a že to nejsou ďáblové. (*En ce qui concerne Marx et Hegel, j'ai écrit un livre plutôt contre, mais je crois que ce sont des philosophes et que ce ne sont pas des diables*.) A že z jejich četby se můžeme mnohému naučit. (*Et que de leur lecture nous pouvons beaucoup apprendre*.) Tak teď k té formuli: program na reformu. Pokusil bych se všimnout si rozdílu mezi touto Rádlovou formulí, program na reformu světa, a formulí filosofů klasické Evropy, kteří by řekli program na reformu *entendement*, tedy chápání, nebo metoda na hledání pravdy, řekli by filosofové. (*Bien, maintenant pour en venir à la formule : programme pour la réforme. J'étudierais la différence entre cette formule, programme pour réformer le monde, et la formule des philosophes de l'Europe classique, qui auraient dit programme pour réformer l'entendement ou méthode pour rechercher la vérité*.) A já tedy dávám přednost té formuli klasické. (*Et je dirais que je préfère cette formule des classiques*.) Proč? Řekl bych, že ta ambice... (*Alors pourquoi ? Je dirais que la prétention...*)

Jiný hlas: *de savoir comment transformer le monde*

Hejdánek: vědět, jak změnit svět

Jiný hlas: *et dans quelle direction transformer le monde*

Hejdánek: a jakým směrem ho měnit,

Jiný hlas: *suppose que celui qui programme cette transformation*

Hejdánek: předpokládá, že ten, kdo programuje, kdo chystá tu změnu,

Jiný hlas: *échappe à l'erreur*

Hejdánek: sám uniká omylu,

Jiný hlas: *soit en position de dire quel est le bien, quel est le vrai, quel est le beau*

Hejdánek: buď v té pozici, kde říká, co je dobro, co je správné, co je krásné,

Jiný hlas: *puisque c'est ça le monde en fait, tel qu'il a été défini dans les transcendants du Moyen-Âge.*

Hejdánek: neboť tohleto je svět, tak jak byl formulován středověkou filosofií transcendentálií.

Jiný hlas: *Le monde c'est la circulation du vrai, du bien, du beau.*

Hejdánek: Svět je pohyb pravdy, dobra a krásy.

Jiný hlas: *C'est pour cela que transformer le monde, c'est construire le monde meilleur.*

Hejdánek: To jest, přeměnit svět znamená postavit svět lepší.

Jiný hlas: *Alors je dirais que la réforme de l'entendement de Descartes, Spinoza, est moins prétentieuse.*

Hejdánek: A řekl bych, že reforma chápání Descarta, Spinozy je méně náročná.

Jiný hlas: *Elle ne dit pas que nous puissions échapper à l'erreur*

Hejdánek: Neříká, že my sami se můžeme omylu vystříhat,

Jiný hlas: *car il est bien possible que l'erreur soit notre destin.*

Hejdánek: neboť je možné, že omyl je naším osudem.

Jiný hlas: *C'est-à-dire la lutte contre l'erreur.*

Hejdánek: To jest boj proti omylu.

Jiný hlas: *Mais une lutte interminable.*

Hejdánek: Ale to je boj nekonečný.

Jiný hlas: *Alors si nous ne connaissons pas le beau définitif, le bien définitif, le vrai définitif*

Hejdánek: Jestliže neznáme definitivní dobro, definitivní pravdu, definitivní krásu,

Jiný hlas: *qui nous permettrait de transformer le monde*

Hejdánek: která by nám dovolila měnit svět,

Jiný hlas: *quitte à tuer, parce que c'est ça aussi transformer le monde*

Hejdánek: neboť ono totiž měnit svět znamená také zabíjet,

Jiný hlas: *qu'est-ce qu'il nous reste ?*

Hejdánek: co nám pak zbývá?

Jiný hlas: *Rien ?*

Hejdánek: Buď nic,

Jiný hlas: *ou bien est-ce qu'il nous reste une connaissance non pas du bien mais du mal, non pas du beau mais du laid, non pas du vrai mais du faux et du bête ?*

Hejdánek: anebo nám zůstává poznání – ne poznání dobra, ale poznání zla, ne poznání krásy, ale ošklivosti, ne pravdivého, ale toho zmýleného a hloupého.

Jiný hlas: *Quand je dis „mon Dieu, que je suis bête“*

Hejdánek: Když řeknu: „Jaký já jsem ale blbec.“

Jiný hlas: *la bêtise est une évidence première*

Hejdánek: Blbost je v tuto chvíli tou první evidencí

Jiný hlas: *et je ne me sens intelligent que parce que je ris de ma bêtise.*

Hejdánek: a já se cítím inteligentní jenom proto, že se směju své hlouposti.

Jiný hlas: *Alors est-ce que... ça c'est ma réponse à l'idée du négatif et du positif à votre question.*

Hejdánek: A to je moje odpověď na otázku týkající se negativního a pozitivního.

Jiný hlas: *Je pense que nous avons tératoscopie, un accord possible sur le fait de la torture, sur le fait du mensonge, etc.*

Hejdánek: Myslím, že v té teratoscopii máme takový společný souhlas ve věcech mučení, lži atd.

Jiný hlas: *Que nous pouvons communiquer nos expériences à ce sujet.*

Hejdánek: Můžeme si v této věci vyměňovat své zkušenosti.

Jiný hlas: *Ce n'est pas un consensus donné, c'est une possibilité de s'accorder là-dessus après un travail.*

Hejdánek: Není to daný konsenzus, nýbrž je to možnost shodnout se na těchto věcech po určité práci.

Jiný hlas: *Mais ce que nous pouvons nous accorder là-dessus sans savoir positivement ce que c'est le bien.*

Hejdánek: Můžeme se na tom shodnout, aniž pozitivně víme, co je dobro.

Jiný hlas: *Mais ça nous permet de définir quelque chose de positif, c'est-à-dire ce qui résiste au mal.*

Hejdánek: A to nám umožňuje definovat něco pozitivního, to jest to, co vzdoruje zlu.

Jiný hlas: *Et la société démocratique est un bien relatif dans la mesure où elle empêche, ou elle tente d'empêcher des maux absolus.*

Hejdánek: A demokratická společnost je relativní dobro, pokud brání, nebo pokud se alespoň pokouší zabráňovat absolutnímu zlu.

Jiný hlas: *Et en ceci, je crois que je suis fidèle d'une part à une leçon de la philosophie classique.*

Hejdánek: Domnívám se, že jsem věrný jistému ponaučení z klasické filosofie.

Jiný hlas: *Si Aristote dit à la fin de l'Éthique à Nicomaque*

Hejdánek: V *Etice Nikomachově* na závěr říká Aristotelés,

Jiný hlas: *que le but de la cité, le but de la politique, le but de la transformation du monde n'est pas le bonheur individuel*

Hejdánek: že cílem obce, cílem politiky, cílem změny světa nebo reformy světa není individuální štěstí

Jiný hlas: *et que le destin, l'excellence individuelle est une affaire extra-politique.*

Hejdánek: a že osobní štěstí, osobní osud je záležitostí mimopolitickou, *extra-politickou*.

Jiný hlas: *C'est-à-dire que la cité a à nous rendre possible la recherche du bien, mais n'a pas à nous dire quel est le bien.*

Hejdánek: To znamená, že obec jako taková nám umožňuje hledat dobro, ale nemůže, nemá nám říkat, co je dobro.

Jiný hlas: *Elle a simplement à barricader les portes du mal.*

Hejdánek: Pouze má stavět barikády na cestu zlu.

Jiný hlas: *Mais deuxièmement, je pense que c'est très important de faire revivre cette leçon aristotélicienne.*

Hejdánek: Myslím, že je velice důležité znovu oživit tento aristotelský text.

Jiný hlas: *Parce que ce que nous a montré le XXe siècle*

Hejdánek: To, co nám totiž ukázalo 20. století,

Jiný hlas: *c'est combien Goethe avait raison.*

Hejdánek: je, jak hluboce měl pravdu,

Jiný hlas: *Et que tous les maux, toutes les maladies modernes, ont été accomplis au nom du bien.*

Hejdánek: že všechno zlo, všechny moderní nemoci byly vždycky spáchány ve jménu dobra.

Jiný hlas: *Quand Faust pense transformer le monde*

Hejdánek: Když Faust chce změnit svět,

Jiný hlas: *c'est la fin du Faust, il est aveugle*

Hejdánek: to je na konci *Fausta*, je slepý,

Jiný hlas: *il entend les machines qui construisent des grands barrages*

Hejdánek: slyší stroje, které stavějí velké přehrady,

Jiný hlas: *il y a des magnitogorsks partout*

Hejdánek: slyší takový univerzální Magnitogorsk,

Jiný hlas: *il donne ses ordres, ils creusent les canaux*

Hejdánek: teď dává své rozkazy, budují ty průplavy, kanály,

Jiný hlas: *mais il est aveugle et les seuls bruits qu'en fait il entend...*

Hejdánek: ale je slepý a ty zvuky, které slyší...

Jiný hlas: *ce qu'il prend pour le bruit de la transformation du monde*

Hejdánek: A hluk, o němž se domnívá, že je to ten hluk té změny, proměny světa,

Jiný hlas: *ce n'est que le bruit des pelles*

Hejdánek: je to pouze zvuk lopaty,

Jiný hlas: *des aides de Mephisto*

Hejdánek: Mefistovi,

Jiný hlas: *qui creusent la tombe de Faust.*

Hejdánek: kteří kopou Faustovi hrob.

Jiný hlas: *Et je crois que cette leçon-là, elle est fondamentale.*

Hejdánek: Myslím si, že tohleto je základní poučení.

Jiný hlas: *L'histoire d'Ivan Denissovitch*

Hejdánek: historie Ivana Děnisoviče,

Jiný hlas: *construisant sa propre prison*

Hejdánek: který si staví svůj vlastní kriminál

Jiný hlas: *avec l'enthousiasme de l'émulation socialiste*

Hejdánek: s takovým nadšením socialistického soutěžení

Jiný hlas: *et du travail créateur qui transforme le monde*

Hejdánek: a tvůrčí práce, která proměňuje svět,

Jiný hlas: *est évidemment une transcription moderne*

Hejdánek: to je moderní přepis

Jiný hlas: *et consciente chez Soljenitsyne*

Hejdánek: a vědomý přepis u Solženicyna

Jiný hlas: *de la situation de Faust.*

Hejdánek: faustovské situace. Ještě jenom potom jeden velmi krátký k aplikaci na situaci Menóna.

Jiný hlas: *Une application, ouais, la situation de Ménon devant Faust.*

Hejdánek: Sókratés měl zůstat ve shodě v tom, že ten čtverec, kterej nejdříve navrhl Menón, že není dvojnásobnej, ale čtyřnásobnej. No, že ten čtverec není dvojnásobný. Ale neměl vymyslet žádnou úhlopříčku.

Jiný hlas: To mě šokovalo. Chceš to přeložit? Ne, ne. Už jsem... Ještě jednou, já už to... já se chopím, ano. To je pěkný.

Hejdánek: To se sebou se bude... Pokus o aplikaci toho, co bylo teď řečeno.

Jiný hlas: *Une tentative d'application de ce qui vient d'être dit.*

Hejdánek: Sókratés měl zůstat ve shodě s Menónem, že opravdu ten navrhovaný čtverec je čtyřnásobný a ne dvojnásobný. Ale neměl vymyslet úhlopříčku. To už je změna světa.

Jiný hlas: *C'est déjà la transformation du monde. La transformation du monde géométrique. Alors, c'est très, très intéressant.*

Hejdánek: Velmi, velmi zajímavé. No, to bylo pěkný. A řekl bych, že problém v logice a etice je tentýž.

Jiný hlas: *On croit faire le bien*

Hejdánek: Člověk se domnívá, že činí, že koná dobra,

Jiný hlas: *et par là dépasser la solidarité des ébranlés*

Hejdánek: a tak se tedy, tak se zříká solidarity otřesených,

Jiný hlas: *vers quelque chose, vers un bien inébranlable.*

Hejdánek: neboť míří k neotřesitelnému dobru.

Jiný hlas: *Je crois que c'est ça le péché de Faust.*

Hejdánek: Domnívám se, že tohleto je Faustův hřích.

Jiný hlas: *Et il y aurait un péché de Socrate*

Hejdánek: Byl by, existoval by Sókratův hřích,

Jiný hlas: *à penser qu'il transforme le monde*

Hejdánek: kdyby se domníval, že tvoří nový svět

Jiný hlas: *vers une vérité inébranlable*

Hejdánek: směrem k neotřesitelné pravdě

Jiný hlas: *et qu'il dépasse définitivement l'esclave.*

Hejdánek: a že překonává toho otroka.

Jiný hlas: *Il y a donc deux interprétations. L'interprétation du jour c'est que... c'est que le moment où l'esclave reconnaît l'erreur n'est qu'une étape et que nous allons vers une autre étape où Socrate sera sûr de la vérité de la solution.*

Hejdánek: Jsou tu dvě možné interpretace. Interpretace z pozice vlády dne, že chvíle, kdy otrok rozeznává svůj omyl, to je pouze etapa, a že směřujeme k etapě další, kde Sókratés si bude jist pravdou řešení.

Jiný hlas: *Il y a un moment du négatif, dirait Hegel. Et qui sera définitivement aufgehoben.*

Hejdánek: Je tady negativní moment, jak by řekl Hegel. Ale tento negativní moment bude definitivně *aufgehoben*.

Jiný hlas: *Il y a une deuxième interprétation. C'est que désormais Socrate travaille sous la surveillance de l'esclave.*

Hejdánek: Druhý výklad. Že od této chvíle Sókratés pracuje pod dohledem toho otroka.

Jiný hlas: *Et que l'esclave se sait fort d'avoir une fois pour toutes trouvé la vérité du faux.*

Hejdánek: A otrok ví o tom, že je silný, neboť jednou provždy našel pravdu omylu.

Jiný hlas: *Et qu'il surveille Socrate et qu'il va passer deux mille ans en regardant la solution de Socrate jusqu'à ce qu'il arrive à l'ébranler.*

Hejdánek: A nyní dohlíží na Sókratova a dva tisíce let kouká na to Sókratovo řešení, až se mu podaří jím otřást.

Jiný hlas: *C'est-à-dire à retrouver dans les mathématiques supérieures de Socrate de nouveaux paradoxes, de nouvelles apories qui après sont la certitude de l'argumentation mathématique.*

Hejdánek: Aby v moderní matematice zase našel nové paradoxy, nové *aporie*, které opřou jistotou matematické argumentace.

Jiný hlas: *Et Socrate et l'esclave ne se sont pas quittés. Au vingtième siècle l'esclave avec sa tératoscopie n'a pas été aufgehoben. Au contraire c'est la certitude, la pseudo-certitude d'un pseudo-Socrate qui serait certain de la vérité absolue de ses mathématiques à lui qui a été cassée.*

Hejdánek: Otroka a Sókrata se neopustili. Otroka ve 20. století se svou *teratoskopií* nebyl zrušen, překonán. Naopak, to je pseudo-jistota pseudo-Sókratova, která si je jista svou matematikou, tato sebejistota pseudo-Sókratova byla rozbita.

Jiný hlas: *En gros, quand les mathématiques ont pu définir en termes mathématiques la formule, la proposition "je mens". Et ils ont rencontré le paradoxe : si je mens, je dis vrai ; si je dis vrai, je mens.*

Hejdánek: Matematici mohli v matematických pojmech... když mohli matematici matematickými pojmy vyjádřit... a narazili na paradox: „Když lžu, říkám pravdu, a když říkám pravdu, tak lžu.“

Jiný hlas: *Et de nouveau, on a édifié une mathématique face à ces paradoxes.*

Hejdánek: Znovu se začala budovat matematika tváří v tvář těmto paradoxům.

Jiný hlas: *Mais ces paradoxes restent vrais.*

Hejdánek: Ale tyto paradoxy zůstávají...

Jiný hlas: *...à la limite plus vrais que toutes les mathématiques qu'on peut édifier dessus.*

Hejdánek: ...pravdivé, pravdivější v posledku než veškerá matematika, kterou lze na jejich základě vybudovat.

Jiný hlas: *Précisément parce que toute la théorie des ensembles est édifiée là-dessus.*

Hejdánek: Neboť veškerá teorie... čeho? Teorie... co to je *množina* asi, že? Jo, byla vybudována na tomhleto.

Jiný hlas: *Donc il y a une certitude de l'ébranlement...*

Hejdánek: Je tady jistota otřesu...

Jiný hlas: *...qui dépasse en vérité philosophique toutes les certitudes inébranlables.*

Hejdánek: ...která překonává filosoficky všechny neotřesitelné jistoty.

Jiný hlas: *Et ça a été la crise du fondement des mathématiques, ça a été la crise...*

Hejdánek: To byla krize základů matematických...

Jiný hlas: *...la crise de la nomologie husserlienne.*

Hejdánek: ...krize Husserlovy nomologie.

Jiný hlas: *Et disons que la formule un peu vulgaire, mais pratique, que Popper en sort, en extrait de ce mouvement...*

Hejdánek: výrok zjednodušený, že Popper už z toho vychází...

Jiný hlas: *La conclusion un peu vulgaire que Popper sort de toute cette histoire...*

Hejdánek: A tedy, pardon, tedy závěr poněkud obroublý, který z toho vyvozuje Popper z tohohle všeho,

Jiný hlas: *...c'est que toute vérité pour être scientifique doit être falsifiable.*

Hejdánek: říká, že každá pravda, aby... každá... na to, aby byla pravdivá...

--- (1985-06-18 André Glucksmann - Philosophie (1) [LVH227VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *Pour être tout à fait pour conclure, Socrate ne dépasse jamais l'esclave...* Tedy závěrem, Sókratés nepřekonává nikdy otroka, naopak, protože všichni se mohou shodnout na tom omylu, lze se pokoušet o východisko, které bude kontrolováno celou touto západní civilizací, která je schopna se shodnout na tom, co je omyl.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Jiný hlas: Po této zkušenosti s omylem mu bude jinak stavět, bude ho brát nějak vážně. Nejde o to, jestli mu bude věřit, ale po tom omylu s nějakou jinou, trošku větší důvěrou, protože jednou se shodli na té aporii. *Une fois qu'on est d'accord sur le faux, maintenant l'expérience de la diagonale, on serait plus enclin à la prendre avec confiance.*

Jiný hlas: *Oui, mais qu'est-ce qui nous donne confiance, c'est que nous avons été capables de construire une démonstration de l'existence du faux. Ce qui est dans la découverte des irrationnels, ce qui est proprement miracle grec, ce n'est pas le truc, la solution, le nombre irrationnel. C'est la démonstration qui prouve rigoureusement que le nombre qui mesure la diagonale en fonction du côté n'est ni pair ni impair.*

Jiný hlas: Ale co nám tu důvěru dává? To, že jsme byli schopni vyvodit demonstraci existence omylu. To, co je ve zkušenosti iracionálních čísel, to, co je skutečně řecký zázrak, to není samo to iracionální číslo, nýbrž důkaz, který dokazuje přesně, že číslo, které měří tu diagonálu ve vztahu ke straně čtverce, není ani sudé, ani liché.

Jiný hlas: *Et c'est devant cette aporie, c'est parce que nous avons été capables de construire l'aporie, que nous pouvons continuer dans les mathématiques. De même que Gödel construit une démonstration de l'indécidabilité des mathématiques.*

Jiný hlas: A před touto aporií, neboť jsme byli schopni aporii sestavit, můžeme pak pokračovat v matematice. Stejně jako Gödel sestavil důkaz o nerozhodnutelnosti matematiky.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Jiný hlas: *Pour quitter le terrain des mathématiques, ce que je retiens des mathématiques, c'est que leur force tient quelquefois, et à des moments critiques, à des démonstrations d'impossibilité.*

Jiný hlas: Abychom od té matematiky už mohli odejít. To, co si z té matematiky беру, je to, že síla matematiky spočívá v tom, že někdy a v kritických okamžicích dokazuje nemožnost. Abychom už přešli dále.

Jiný hlas: *Je dirais que la tragédie c'est aussi une démonstration d'impossibilité. Pour prendre la plus simple, c'est Antigone. Entre l'autorité de l'État et l'autorité des lois non écrites qui prescrivent l'enterrement d'un membre de sa famille, il y a une aporie. Et la solution n'est jamais de trancher pour l'un ou pour l'autre, pour la famille ou pour la cité, mais c'est l'existence même de la cité grecque qui suppose que nous affrontons cette opposition, que nous l'aimions cette aporie, et qu'on essaie de vivre avec cette aporie devant les yeux. L'individu n'a pas tous les droits, le clan n'a pas tous les droits, l'État*

n'a pas tous les droits. Mais chacun a des droits.

Jiný hlas: Řekl bych, že tragédie je také důkazem nemožnosti. Nejjednodušeji řečeno, je to v *Antigoně*. Mezi autoritou státu a autoritou nepsaných zákonů, které předepisují, že člen rodiny má být pohřben, je *aporie*. A řešení není, že se rozhodne pro to nebo pro ono, rozhodnutí pro rodinu nebo pro obec, nýbrž sama existence řecké obce předpokládá, že máme co činit s touto opozicí, s tímto protikladem, že tuto *aporii* budeme dokonce milovat a že se pokusíme žít s touto *aporii* před očima. Individuum nemá všechna práva, klan také nemá všechna práva a stát také ne. A přitom každý má svá práva.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Jiný hlas: *Le noyau de la tragédie c'est une sorte de décision tragique. La situation où je ne sais pas comment je dois me décider.* Jádrem tragédie je tragické rozhodnutí. Je to situace, kdy už nevím, jak se mám rozhodnout. *Les deux alternatives sont mauvaises, sur la base de la tradition je ne peux pas m'appuyer, je ne sais pas ce que je dois faire.* Obě možnosti jsou nějakým způsobem špatné. Nevím, na základě tradice nebo toho, jak se mám rozhodnout, se nemohu opřít o tradici, nevím, co mám dělat. Takové jednání je i schválně tragédie o sobě. *Donc c'est la tragédie d'Eschyle.*

Jiný hlas: la... [nesrozumitelné] Jak je to řecky? Jak je to? *Hiketides? Hiketides. Les Suppliantes.* To jsou *Hiketides*. Tady jsou ty, to jsou ty prosebnice, ženy, které se ucházejí, utíkají za ochranou, odmítly se vzít za manžely nějaké muže a žádají krále Pelasga, aby byly přijaty pod jeho ochranu v městě. *Ouais, donc des femmes quelconques demandent la protection du roi et le droit d'asile dans la ville.*

Nechci do detailu, obě řešení přímo, kde přímo, kde obě jsou špatné. *Les deux décisions ou bien accepter les femmes ou non, les deux c'est un malheur.* Král neví, co má dělat. *Le roi ne sait pas comment se décider.* Rozhodne se, říká těm prosebnicím: Já kdybych byl soukromník, tak vás přijmu do svého domu, ale já jsem král. *Il dit aux femmes qui le supplient : si j'étais un particulier, je vous offrirais mon domicile, mais je suis roi.* A proto musím jednat v jménu národa, v jménu lidu. *Donc je dois agir au nom du peuple.* A teď jde o to, chór ho vyzývá: Ty jsi král, ty rozhodni sám! *Donc le chœur incite le roi : toi, tu es roi, tu es obligé de décider pour le peuple.*

Ale král učiní něco jiného. Předstoupí s tou věcí před ten národ a pronese jakousi přesvědčující řeč. *Mais le roi fait autre chose. Il propose l'affaire au peuple et il essaie de convaincre le peuple.* Lid v podstatě se pro jednu z těchto věcí rozhodne, pro přijetí těch prosebnic. *Au finis, le peuple accepte qu'on accueille les femmes.* A je tam taková věta, že lid rozhodl, ale Zeus to vedl k dobrému konci. *Donc il y a une formule, c'est le peuple qui a décidé, mais c'est Zeus lui-même qui a mené la chose jusqu'au bout.*

Čili tím chci říct, že o pravdě nelze hlasovat, že není to většinová záležitost, jako zda se rozhodnout pro to či pro ono, ale v této tragické situaci... *La vérité ce n'est pas quelque chose sur laquelle on peut faire le suffrage, mais quand même dans une situation tragique...* A koneckonců ten Aischylos je dramatik Marathonu, v řecké době, kdy se ti Athéňané rozhodují o bytí a nebytí demokratickým způsobem. *Eschyle c'est le poète de la Grèce où il s'agit de la vie ou de la mort de la Grèce.* Tak tento způsob získání konsenzu, nebo pokud se to slovo takhle může použít, je v podstatě tragické řešení, je jediné možné řešení tragické situace. *Cette façon d'aboutir à un consensus, si on peut utiliser ce mot, c'est en fait tragique, c'est la seule solution possible de la situation tragique.*

A domnívám se, že právě na tento konsenzus ten Sókratés navazuje, že nejde proti. *Et je pense que c'est précisément sur ce consensus que Socrate se fonde, qu'il ne va pas contre.* Konsenzus neboli přechod od práva zvykového, od toho, jak to chodí normálně, když nejsou tragická rozhodování, právě tam, kde je třeba sáhnout k nějakému zdroji, který není zřejmý, od kterého se pak to rozhodnutí činí. *Ce consensus-là fonde la polis grecque, c'est-à-dire pas le consensus des vérités préexistantes, mais un consensus sur des choses de ce genre, une parole qui essaie de convaincre et après une solution commune.* Et je pense que c'est sur ce consensus que Socrate se rattache, qu'il ne va pas contre, ce passage de la loi coutumière, de ce qui se passe normalement quand il n'y a pas de décisions tragiques, là où il faut peut-être puiser dans une source qui n'est pas évidente, à partir de laquelle on prend la décision.

Já se omlouvám, že už jsem tady jaksi poněkud... *Ouais, sur quoi se fait le consensus, l'accord, dans Les*

Suppliantes? Na čem je založen ten konsenzus v této tragédii? *Il ne se fait pas sur l'égalité le roi égal vérité ni le peuple égal vérité.* Není založen na tom, že král rovná se pravda, ani na tom, lid rovná se pravda. *Personne dans la cité n'est dans le vrai inébranlablement et c'est la référence à Zeus.* Nikdo v obci není v pravdě, neotřesitelně, a to je odkaz na Dia. *Comme le caillou blanc de la déesse à la fin de l'Orestie.* Jako nakonec bílý kámen bohyně na konci Oresteie. *Il y a trois voix contre, trois voix pour, et la déesse jette un caillou pour innocenter Oreste.* Kde jsou tři hlasy pro, tři hlasy proti a bohyně tam hodí svůj kamínek, aby se to nějak rozhodlo.

Mais quand même, dans la tragédie, sur quoi est le consensus? Sur la loi de la supplication. Sur le respect de la demande des suppliantes. Přesto, o čem je v té tragédii konsenzus, čeho se týká? Týká se zákona, zákona toho doprošení se. Týká se té úcty k té prosbě, respektu vůči prosbě těch prosebníků. *Alors si je crois ça, on s'entend sur le respect des démunis, des ébranlés.* Týká se tedy respektu vůči těm postiženým, otřeseným. *Le respect dû à leur vœu...* Respektu, který vyplývá z jejich přání, které není přáním bez rizika, neboť ty prosebníci říkají králi i lidu: Jestliže nás nepřijmete, ocitnete se vy na našem místě.

N'oubliez pas. Donc il y a union contre le malheur. Le malheur actuel des suppliantes et le malheur possible du peuple ou du roi. Nezapomeňte. Je tady jednota proti neštěstí. Proti tomu aktuálnímu neštěstí prosebníků a možnému neštěstí krále i lidu. *Donc la supplication est bien un consensus, mais sur le contre-le-négatif.* Tedy ta prosba je konsenzem proti negativnímu. *Quant au bien, c'est l'affaire de Zeus.* Ale co se dobra týče, to je záležitost Diova.

Alors c'est très intéressant, est-ce que j'ai encore cinq minutes? Parce que cette tragédie a été l'enjeu de... Je to velice zajímavé. Jestli by bylo ještě pět minut, tato tragédie...

Jiný hlas: se má cosi činit s výkladem ruské revoluce. *En 1905, quand la première révolution russe commence, v roce 1905, když vypukla první revoluce, elle commence par de longues manifestations des pauvres gens de Saint-Petersbourg, začínala těmi dlouhými manifestacemi chudých lidí v Petrohradě. Sous la conduite d'un pope, Gapon, qui vient implorer le Tsar.* Předsedal tomu průvodu pop Gapon, který přišel prosit cara. *Et les nouvelles arrivent vite en France et les intellectuels se divisent.* Rychle se zprávy donesly do Francie a intelektuálové se rozdělili. *Tous les dreyfusards, tous les antiracistes, antisémites et démocrates sont contents. Mais eux se divisent.* Všichni ti dreyfusovci, všichni ti antirasisté, antisemité a demokraté jsou spokojeni. Ale oni se rozdělují, je to právě tato skupina, která se dělí. *La majorité dit: c'est le commencement de la révolution russe, qui fera comme la révolution française et si possible ira plus loin.* Většina říká: to je začátek ruské revoluce, která provede to, co francouzská revoluce, a pokud možno zajde ještě dál. *Et apparemment le siècle leur a donné raison.* A zdá se, že toto století jim dalo za pravdu. *Et puis il y en a un autre, très solitaire, qui dit: non, non, non, c'est pas ça, vous vous trompez. Vous plaquez vos catégories de la révolution française sur une réalité russe.* Byl tam někdo, takový jaksi osamocенý, nepočtený, který říká: „Nikoliv, mýlíte se, vy se pokoušíte napasovat svoje kategorie francouzské revoluce na ruskou skutečnost. *Catégorie pour catégorie, permettez-moi d'en utiliser d'autres.* Musíte vynalézt kategorie nové. *Je comprends cette manifestation et l'ébranlement qu'elle suscite dans tout l'Empire comme une manifestation de suppliants.* Já rozumím té manifestaci a tomu otřesu, který vyvolala v celé říši carské, jakožto manifestaci prosebníků. *Ces prolétaires, ces pauvres, ces marchands, ces étudiants ne veulent pas actuellement le pouvoir. Ils supplient le Tsar pour avoir du pain et du travail et un peu moins de dictature militaire.* Tito proletáři, tito chudáci, tito kramáři, studenti nechťejí v tu chvíli moc, netouží po moci. Oni se doprošují cara, aby dostali chléb a práci a aby měli o něco méně vojenské diktatury. *Mais c'est une supplication menaçante.* Ale to je ohrožující domáhání se. *Mais ce n'est pas une volonté de prendre le pouvoir, ce n'est pas une volonté révolutionnaire.* Ale není tady nijak přítomna vůle chopit se vlády. Není to revoluční vůle. *C'est une volonté de changer, de débloquent la situation. C'est une invite au Tsar d'éviter la catastrophe qui le menace aussi lui que les pauvres.* Je to vůle nějak odblokovat situaci. Je to nabídka carovi učiněná, aby zabránil katastrofě, která hrozí jak těm chudákům, tak carovi. *Ne projetez pas, dit Péguy, vos idées révolutionnaires dans une*

réalité beaucoup plus compliquée qui peut-être relève plus de la tragédie qu'il cite, Les Suppliantes. Neprojektujte," říká Péguy, „neprojektujte své revoluční ideje do skutečnosti mnohem složitější, která možná více náleží té tragédii, k těm prosebníciům.“ Péguy v tomto svém výkladu událostí z roku 1905 cituje tuto tragédii Prosebnic a činí tam tuto analogii. Alors apparemment bien sûr Péguy a eu tort. Jak se ukázalo, Péguy se zmýlil. Mais peut-être qu'il n'a eu tort que parce que les intellectuels russes ont commis la même erreur que la majorité des intellectuels français. Ale možná se zmýlil jenom proto, že ruští intelektuálové se dopustili stejného omylu jako většina intelektuálů francouzských. C'est-à-dire qu'ils ont suivi les événements russes dans le livre qui raconte la révolution française. Totiž že sledovali ruskou revoluci podle příruček, které popisují revoluci francouzskou. Au point que lorsque Trotski voyait les crimes de Staline, il se demandait encore si Staline était montagnard, Robespierre ou déjà thermidorien ou peut-être Bonaparte. Až tak daleko, že když Trockij začal popisovat Stalinovy zločiny, a svoje vlastní už neviděl vůbec, tak se ptal, jestli Stalin byl montagnard, Robespierre nebo jestli to byl stoupenec thermidoru nebo možná už Napoleon. Alors qu'il y avait déjà des millions de morts. Ačkoliv už byly miliony mrtvých. Et sa seule question c'était de savoir s'il allait être fusillé dans le chapitre montant de la révolution comme Danton ou s'il allait être fusillé dans le chapitre descendant de la révolution. Jeho jediná otázka byla, jestli bude zastřelen v té kapitole, která popisuje vzestup revoluce, tak jako Danton, nebo jestli bude zastřelen až v té kapitole, která popisuje už úpadek revoluce. Donc la révolution russe s'est produite parce qu'on a plaqué les schémas de la révolution française. Tedy ruská revoluce se odehrála tak, že opakovala příručky o francouzské revoluci. Mais peut-être que Péguy avait raison. Et peut-être que ce qui se passe aujourd'hui au Brésil, en Argentine, où il y a de très grandes manifestations populaires organisées contre la dictature, organisées par l'Église, par des syndicats libres, par des avocats, des journalistes et par des simples gens, qui réclament non pas la prise du pouvoir, qui ne sont pas révolutionnaires mais qui veulent la démocratie, peut-être que ça répond plus, beaucoup plus à la loi de la supplication. Možná tedy, že Péguy měl pravdu. A možná, že to, co se dnes děje v Brazílii, v Argentině, kde jsou opravdu ohromné lidové manifestace organizované proti diktatuře – už před několika lety – organizované církví, svobodnými odbory, advokáty, novináři, obyčejnými, prostými lidmi, které nepožadují moc, které nejsou revoluční, ale chtějí demokracii, možná, že toto odpovídá mnohem více zákonu té prosby.

Jiný hlas: Domáhání se. Et la transformation du Brésil – a proměna, proměna Brazílie – où les généraux ont finalement rétabli, laissé rétablir progressivement la démocratie – kde generálové nakonec pomalu zase postavili demokracii na nohy – comme dans la plupart des pays d'Amérique latine sauf le Chili – jako ve většině jihoamerických zemí s výjimkou Chile – ça répond à la réussite de la manifestation de Gapone à Saint-Petersbourg. Tohleto odpovídá na tu situaci roku 1905... Si le tsar s'était conduit comme les généraux brésiliens – kdyby se car choval tak jako brazilští generálové – et si les dirigeants de la manifestation ou les dirigeants révolutionnaires de Saint-Petersbourg s'étaient conduits comme les catholiques et les syndicalistes brésiliens – a kdyby se vůdcové demontrace v roce 1905 chovali tak jako ti odboráři a církve Brazílie – peut-être que les choses auraient été vraiment beaucoup changées. Možná že by ty věci vypadaly jinak. C'est quand même l'hypothèse que propose Soljenitsyne quand il reprend l'histoire de la Russie du début du siècle. To je hypotéza, kterou vznáší Solženicyn, když hovoří o počátcích století.

D'où le schéma des suppliants – odtud tedy schéma prosebníků – où l'on s'entend devant l'extrême urgence du malheur – se tou naléhavostí, mimořádnou naléhavostí neštěstí – me paraît beaucoup plus fondamental et beaucoup plus prometteur que le schéma du révolutionnaire qui promet le bonheur. Se mi zdá mnohem základnější a mnohem slibnější než schéma revolucionářovo, který slibuje štěstí. Et cette capacité de s'entendre sur le malheur directement sans avoir la même idée du bonheur en fait – a tato schopnost shodnout se na tom, co je zlo, a přímo se shodnout, aniž sdílíme stejnou ideu dobra – parce que le peuple pense ainsi, le roi pense ainsi, les suppliants pensent encore autrement – neboť lid si ho představuje jinak, to dobro, než král a ti prosebníci taky – cette possibilité de s'entendre sur le malheur

directement, premièrement, sur les pestes politiques, sur les camps de concentration, sur la torture, sur le despotisme – ale ta schopnost shodnout se na tom, co je zlo v té chvíli, na mučení, despotismu, politickém moru, v koncentračních táborech – et de les dévoiler comme des horreurs à éviter – odhalit je jako hrůzy, kterých je třeba se vystříhat, se bránit – me semble fonder les institutions et la culture occidentale. To se mi zdá, že to založilo západní instituce, západní kulturu.

Alors pour faire honneur à l'Angleterre – abych tady vyzdvihl Anglii – culture que dit Shakespeare d'autre que le pouvoir quand il veut se veut absolu et quand il veut faire son bien, c'est-à-dire son bien, et qu'il n'est sans limite, est terrible. Kultura, o které říká Shakespeare, že je jiná, a co říká jiného, než že když moc chce konat něco dobrého, to znamená svoje dobro, a je-li bez mezí, bez omezení, je hrozná. Et que dit Churchill d'autre que la démocratie n'est pas un bon régime, mais c'est le moins mauvais. A co říká Churchill jiného, než že demokracie není dobrý režim, ale je to ten nejméně hrozný.

Écoutez, je voudrais quand même vous dire une chose très courte, c'est que si... Já bych ještě něco řekl stručně na závěr. C'est à moi et à beaucoup d'autres de vous dire merci – to já a jiní vám děkuji – parce que si malgré toutes les horreurs que notre Europe a commises dans le passé – jestliže navzdory všem hrůzám, které Evropa v minulosti spáchala – nous découvrons qu'il y a quelque chose qui vaut la peine dans la culture européenne – odkrýváme, že v evropské kultuře je něco, co stojí za to – c'est à travers vous que nous le découvrons. A k tomu docházíme díky vám. Alors c'est, dites-vous bien que quand nous venons ici, nous avons d'énormes satisfactions narcissiques – takže když sem přijíždíme, tak prožíváme až takové narcistní uspokojení – c'est-à-dire que vous nous donnez une très belle image de la philosophie même quand elle ne mène à aucun succès universitaire – totiž vy nám dáváte velmi příjemný, krásný obraz filosofie, která nemá žádné universitní úspěchy – et de l'Europe tout simplement, de la culture européenne, de ce qu'elle vaut – a tedy evropské kultury v tom, kde za něco stojí – et que nous découvrons à travers les peines que vous prenez, que vous risquez, pour la préserver. A kterou odkrýváme také díky nesnázím a potížím, které na sebe berete jako riziko, abyste tu kulturu uchovali.

--- (1985-06-18 André Glucksmann – Philosophie (2) [LVH331VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *Je vous remercie. Le thème c'est philosophie et actualité.*

Jiný hlas: *Děkuji, téma je filosofie a aktuálnost nebo současnost.*

Jiný hlas: *Mais auparavant, en respectant le thème, je voudrais dire deux choses. Deux choses qui participent de la philosophie et de l'actualité.*

Jiný hlas: *Chtěje respektovat téma, řeknu dvě věci. Dvě věci, které se týkají jak filosofie, tak současnosti.*

Jiný hlas: *D'une part que je suis très ému d'être ici. Parce que peut-être êtes-vous en train de réussir ce que la pensée des intellectuels et des philosophes européens a recherché depuis un siècle probablement.*

Jiný hlas: *Zaprvé jsem dojat tím, že mohu být zde. Možná, že se vám daří to, co myšlení západních filosofů a myslitelů vůbec hledají možná již celé století, nebo aspoň tím stoletím.*

Jiný hlas: *Pour reprendre, réussir quoi? Pour reprendre un titre utilisé, un mot utilisé par Heidegger, réussir ici dans ces séminaires à Prague ce que Heidegger appelle une Selbstbehauptung. Une Selbstbehauptung de la philosophie.*

Jiný hlas: *Abych použil k vystižení toho, o co jde, termínu vypůjčeného od Heideggera – snad se vám daří zde v Praze na těchto seminářích to, co Heidegger nazývá Selbstbehauptung, tedy sebepotvrzení filosofie.*

Jiný hlas: *Au sens où c'est dans l'état de dépouillement et d'ébranlement, sans la sécurité factice, mais agréable et utile, que donnent les institutions universitaires. Sans cela, c'est peut-être là qu'on commence à comprendre que la philosophie c'est fondamental.*

Jiný hlas: *Tady a to v situaci jakéhosi [nesrozumitelné] otřesu a ochuzení. Bez faktické, leč příjemné a užitečné jistoty, kterou dávají, poskytují universitní instituce. A právě díky tomu, co vy děláte, my můžeme chápat, začínat chápat, že filosofie je to základní.*

Jiný hlas: *Qu'on ne fait pas de philosophie en même temps qu'on fait carrière.*

Jiný hlas: *Což nechápe člověk tehdy, když dělá filosofii a zároveň kariéru.*

Jiný hlas: *Et d'autre part je suis timide. Je ne suis pas seulement ému mais timide. Parce que nous ne nous connaissons pas et parce que vous n'avez pas lu mes livres. Et que donc il est très difficile d'éviter des schémas et des illusions et des incompréhensions.*

Jiný hlas: Na druhé straně jsem nejen dojat, ale jsem rozpačitý až bázlivý, neboť se neznáme, nečetli jste moje knihy, a tedy je obtížné vyhnout se některým schématům či iluzím a nedorozuměním.

Jiný hlas: *C'est pourquoi j'essaierai de ne pas parler trop longtemps pour rectifier l'illusion que j'aurais créée en répondant à vos questions aussi.*

Jiný hlas: Proto se pokusím nemluvit dlouze, abych pak mohl třeba napravit určitá nedorozumění v diskuzi.

Jiný hlas: *Alors avec mon émotion et ma timidité, je commence. Premièrement par deux remarques sur actualité.*

Jiný hlas: Tedy s pohnutím i s tím ostychem začínám, a to dvěma poznámkami o přítomnosti, současnosti.

Jiný hlas: *L'actualité c'est probablement une des très grandes inventions de la civilisation occidentale.*

Jiný hlas: Aktualita – budeme tomu říkat aktualita – aktualita je jedna z velkých vynálezů západního myšlení.

Jiný hlas: *Il y a actualité quand aujourd'hui n'est pas comme hier et quand demain est incertain et risque de ne pas ressembler du tout à aujourd'hui.*

Jiný hlas: Existuje aktualita, že dnes není jako včera a že zítřek je nejistý a je tu riziko, že zítřek se vůbec nebude podobat dnešku.

Jiný hlas: *Dire il y a de l'actualité, c'est dire il y a problème.*

Jiný hlas: Říci, že existuje aktuálnost, znamená říci: existuje problém.

Jiný hlas: *Quelque chose de nouveau, d'étrange, apparaît, se manifeste.*

Jiný hlas: Něco nového, podivného se vyjevuje, objevuje.

Jiný hlas: *Et alors je dirais que ce n'est pas, ça ne se rencontre pas dans toutes les civilisations.*

Jiný hlas: Řekl bych, že s tímto se nesetkáváme ve všech civilizacích.

Jiný hlas: *Parce qu'on peut très bien comprendre les formes mythologiques comme un effort pour transformer l'imprévu, l'imprévu d'aujourd'hui comme quelque chose qui ressemble à ce qui a été prévu hier.*

Jiný hlas: Neboť lze pochopit třeba mytologické úsilí snahou proměnit, přeměnit to nečekané na dnešku v něco, co by se podobalo něčemu, s čím jsme se mohli setkat v minulosti.

Jiný hlas: *Il y a un effort dans toute mythologie pour identifier le présent au passé et pour intégrer dans la tradition même l'inattendu.*

Jiný hlas: Ve všech mytologiích se objevuje snaha ztotožnit přítomnost s minulostí a integrovat do tradice i to, co je nečekané.

Jiný hlas: *Donc il n'y a pas toujours eu de l'actualité. Et on pourrait dire que l'actualité est apparue en Grèce.*

Jiný hlas: Tedy aktuálnost – to tu nebylo vždycky a můžeme říci, že aktuálnost se objevila poprvé v Řecku.

Jiný hlas: *Et qu'en même temps qu'il y a un miracle de la démocratie, un miracle de la géométrie, un miracle de la philosophie, il y a un miracle de l'actualité.*

Jiný hlas: Stejně tak jako se objevil v Řecku zázrak demokracie, zázrak geometrie, zázrak filosofie, právě tak se objevil zázrak aktuálnosti.

Jiný hlas: *Les Grecs vivent dans un monde où hier ne ressemble pas à aujourd'hui qui ne ressemble pas à demain.*

Jiný hlas: Řekové žijí ve světě, kde včerešek se nepochodá dnešku a dnešek se nepochodá zítřku.

Jiný hlas: *Et cela est nouveau dans l'histoire du monde.*

Jiný hlas: A tohleto je v historii světa něco nového.

Jiný hlas: *Et peut-être que cela n'est pas éternel. On peut imaginer des civilisations modernes qui abolissent l'actualité.*

Jiný hlas: Možná, že to není navěky. Můžeme si představit moderní civilizace, které aktuálnost zruší.

Jiný hlas: *Il n'y a qu'à voir comment une pensée totalitaire explique qu'il n'y a pas de problème, pas même de faits divers ou le moins de faits divers possible.*

Jiný hlas: A objeví se totalitární myšlení, které vysvětlí, že tady žádný problém není, že nejsou žádné aktuální jevy, a nebo že jich je co nejméně možná.

Jiný hlas: *Alors quand je dis que l'actualité c'est quelque chose qui est tout à fait particulier, une invention de la civilisation occidentale, je vous renvoie à un texte philosophique un tout petit peu négligé parce qu'il se situe dans la République de Platon, juste après le texte sur la caverne, le texte le plus célèbre.*

Jiný hlas: Říkám-li, že aktuálnost je něco, co vynalezla západní civilizace, odkazují na filosofický text poněkud pozapomenutý, neboť je to text, který se týká Platonovy Republiky, hned v Platonově Ústavě, hnedka po té slavné pasáži o jeskyni.

Jiný hlas: *Et comme on commente toujours la caverne on oublie ce qui suit et qui finit le livre de la République.*

Jiný hlas: A protože stále komentujeme jeskyni, zapomínáme na to, co následuje a co uzavírá tuto knihu.

Jiný hlas: *Et là Socrate dit, décrit trois âges dans l'évolution d'un homme grec, d'un homme libre grec.*

Jiný hlas: Sokrates popisuje tři věky nebo tři období v životě řeckého člověka.

Jiný hlas: *Et il dit: dans un premier âge, l'enfant grec fait confiance en ses parents. Il vit dans la tradition.*

Jiný hlas: Říká, v tom prvním období, v prvním svém věku, řecké dítě žije v důvěře ve své rodiče, žije v tradici.

Jiný hlas: *Dans un deuxième âge, il rencontre des dialecticiens, des sophistes qui l'interrogent: Est-ce que tu crois que ça cela est bon? L'enfant répond: oui, mes parents me l'ont dit, j'ai confiance. Mais ces dialecticiens, ces sophistes arrivent à montrer que le bon est mauvais, que le mauvais est bon. Et l'enfant ne sait plus, le jeune adolescent ne sait plus où est le bien, où est le mal, où est le vrai, où est le faux.*

Jiný hlas: V druhém období se setkává s dialektiky, se sofisty, kteří se ho ptají: myslíš, že to je dobré? Dítě odpoví: ano, důvěřuji svým rodičům. Ale sofisté dokáží, že to dobré je špatné a to špatné je dobré. A v důsledku toho mladík neví, co je dobré, co je špatné, co je pravda, co je omyl.

Jiný hlas: *Et c'est là qu'il est obligé d'affronter l'actualité, parce qu'il ne peut plus ni vivre ni penser comme ses parents. Il y a du nouveau. Et il y a dans toutes les générations d'Occident cette rupture qui est une rupture où il découvre l'actualité comme problème et comme problème non résolu automatiquement par les parents.*

Jiný hlas: A v tu chvíli se setkává, střetává s aktuálností, neboť nemůže už ani žít ani myslet tak jako jeho rodiče. Je tady něco nového. A ve všech generacích na Západě je tento zlom, zlom, který odhaluje aktuálnost jako problém. A jako problém nevyřešený automaticky tím, že tu byli rodiče.

Jiný hlas: *Saint Augustin raconte qu'il a vécu une période nihiliste de ce type et Freud a nommé cela le complexe d'Oedipe, etc.*

Jiný hlas: Svatý Augustin vypravuje, že zažil, prožil ve svém životě nihilistickou periodu a Freud nám o tom vykládá ve svém konceptu oidipovského komplexu.

Jiný hlas: *Socrate distingue un troisième moment qui est le moment philosophique où on sort de l'embarras et des apories. Mais ce qui est important, c'est que l'actualité ce n'est pas seulement un événement étrange mais c'est une, c'est un moment où nous nous découvrons étranges par rapport au passé et par rapport au futur.*

Jiný hlas: Sokrates rozlišuje zde ještě třetí období, třetí moment, moment filosofický, kde člověk vychází z rozpaků a z aporií. Důležité je, že aktuálnost, to není jenom nějaký podivný úkaz, nýbrž je to moment, kde my sami odhalujeme sebe jako zvláštní vůči tomu, co bylo. Ve vztahu k tomu, co bylo, jsme něčím zvláštním.

Jiný hlas: *Ce qui nous indique une deuxième chose, non seulement l'actualité c'est une invention occidentale mais l'actualité c'est toujours une connaissance de nous-mêmes. Nous découvrons l'étrange et nous nous découvrons comme étranges. Nous ne sommes pas devant l'actualité, nous sommes dans*

l'actualité. C'est ce que Socrate appelait la connaissance de soi.

Jiný hlas: Z té můžeme říci druhou věc, nejen to, že aktuálnost je západní vynález, ale aktuálnost znamená vždycky poznání nás samých. Objevujeme něco zvláštního a objevujeme sebe jako zvláštní. Nestojíme před aktuálností, nýbrž jsme v ní. To Sokrates nazýval poznáním sebe.

Jiný hlas: *Dans le Phèdre, dans le dialogue Phèdre, il dit: ce qui m'intéresse dans le mythe de Typhon, Typhon c'était, on le sait, un grand vent violent. Ce qui m'intéresse dans le mythe de Typhon, c'est ma propre violence. Et lorsque j'interroge ce mythe, je m'interroge sur ma propre violence.*

Jiný hlas: Ve *Faidru*, v dialogu *Faidros*, říká: to, co mě zajímá na mýtu o Tyfónovi – Tyfón byl prudký vítr – Sokrates říká: co mě na tom mýtu zajímá, je moje vlastní síla, moje vlastní násilí. A když se dotazuji toho mýtu, kladu otázky svému vlastnímu násilí.

Jiný hlas: *Donc l'effort philosophique, qui est de la connaissance de soi par rapport à l'actualité, ça sera d'abord de voir l'étrange comme étrange, c'est-à-dire le présent ne ressemble pas au passé. Mais deuxièmement, de voir l'étrange comme mon étrange. Aussi absurde que soit la situation, je participe à cette absurdité par l'absurdité que je porte en moi-même.*

Jiný hlas: Tedy je to poznání sebe sama ve vztahu k aktuálnosti, to znamená vidět to zvláštní jako zvláštní, to jest přítomnost se nepodobá minulosti. A zadruhé: vidět to zvláštní jako to moje zvláštní. Ať je situace jak chce absurdní, já na té absurditě participuji, podílím se na ní díky absurditě, kterou nesu sám v sobě.

Jiný hlas: *Bien. Ceci pour justifier le rapport entre philosophie et actualité et pour montrer que c'est un rapport philosophique. Je vais, dans un deuxième moment, encore montrer comment ce rapport philosophique avec l'actualité peut devenir opérationnel. Je crois qu'il faut partir d'un exemple encore de Socrate, après ça sera fini. C'est l'exemple de Socrate interrogeant un jeune esclave dans le Ménon. Il lui demande, il lui demande d'abord s'il connaît le grec et à la réponse oui, il démontre à tous les assistants que ce jeune esclave qui apparemment ne sait rien est capable de faire de la géométrie. Et il lui fait doubler la surface d'un carré.*

Jiný hlas: Tolik na to, abych snad ospravedlnil vztah mezi aktuálností a filosofií a abych snad ukázal, že přece jen je to vztah filosofický. Ted' bych chtěl ukázat, jak tento filosofický vztah vůči aktuálnosti se může stát operativním. Myslím, že je třeba vyjít ještě naposledy z příkladu Sokratova, potom už to bude končit. A to Sokrata, který se dotazuje mladého otroka v *Menónovi*. Nejdřív se ho ptá, jestli umí řecky. Odpověď: ano. Ukáže všem přísedícím, že tento mladý otrok, který zdánlivě nezná nic, nic neví, je schopen produkovat geometrii. A umožňuje mu geometrii čtverce vypočítat.

Hejdánek: Ano, vypočítat ano.

Jiný hlas: *Alors, je crois qu'il y a trois interprétations ou trois attitudes dans cet exemple. Jsou v tomto příkladě možné tři výklady. La première, et ces trois attitudes par rapport à l'actualité, pas seulement par rapport au carré et au problème de géométrie. Tady tři výklady, tři možné postoje, ne jen vůči té kvadratuře, nýbrž vůči aktuálnosti. Et la première attitude c'est celle que croit retrouver, expliquer la plupart des commentaires de ce passage très commenté de Platon. První je ten, který nám podává většina výkladů tohoto velice často komentovaného textu. Dans le vocabulaire de Patočka, je dirais que c'est le point de vue du jour. Slovníkem Patočkovým řekl bych, že je to ten pohled nebo jak by se to řeklo – dne? Vláda dne?*

Hejdánek: No to je vláda dne. Stanovisko vlády dne třeba tam.

Jiný hlas: *Les commentateurs disent d'habitude que l'esclave sous les conseils de Socrate retrouve en lui-même la géométrie. Vykladači říkají obvykle, otrok díky Sokratovým radám v sobě samém objevuje geometrii. C'est la fameuse théorie de la reminiscence ainsi comprise. To je ona slavná teorie reminiscenční, rozpomínková. L'esclave devant les difficultés, devant sa propre ignorance, embarrassé par Socrate, abandonne progressivement le monde sensible, il rentre en lui-même et il découvre la vérité. Otroek před svou vlastní nevědomostí, když byl dohnán do rozpaků Sokratem, postupně opouští smyslový svět a vstupuje do sebe a odhaluje pravdu. Ainsi tout esclave, aussi ignorant soit-il, est déjà un professeur de géométrie qui s'ignore. A tak každý otrok, ať je sebenevědomější, je vlastně profesorem geometrie,*

který o tom neví. *Et l'actualité alors, qui est l'actualité du problème, se dissipe quand l'esclave ferme les yeux et rentre en lui-même.* Aktuálnost, aktuálnost toho problému, se třísťí, když otrok zavře oči a vstupuje do sebe. *C'est une interprétation très optimiste. C'est ce que j'appelle le point de vue du jour. Je pense que ça répond à peu près ce que dit Patočka.* To je tedy interpretace velice optimistická. To snad odpovídá poněkud tomu, co by Patočka nazval stanoviskem vlády dne.

Une deuxième attitude est à mon avis la vraie attitude socratique dans ce dialogue. Druhý možný postoj je ten, o kterém si myslím, že to je skutečně sokratovský postoj. *Parce que c'est Socrate qui dit finalement à l'esclave ce qu'il faut faire.* Protože je to Sokrates, který říká otrokovi, co má dělat. *Excusez-moi, le problème est très simple, il y a un carré. Socrate demande à l'esclave : double-moi ce carré, construis un carré qui est le double de surface.* Problém je jednoduchý, máme čtverec. Říká otrokovi: nakresli mi čtverec, který by byl plochou dvojnásobkem tohoto čtverce. *Et l'esclave spontanément construit un carré qui a des côtés deux fois plus longs. Il prolonge chaque côté de la même longueur. Et il obtient, comme nous savons, un carré quatre fois plus grand.* Načež otrok spontánně nakreslí čtverec, jehož strany jsou dvakrát delší než model, čili prodlouží dvojnásobně každou stranu, čímž obdrží, jak my víme, čtverec čtyřikrát větší. *Socrate lui dit : ce n'est pas le double. Et l'esclave dit : oui, ce n'est pas le double.* Sokrates mu říká: ale to není dvojnásobek. Otrok řekne: pravda, není to dvojnásobek. *Et après, Socrate lui dit : mais au fond, essayons autre chose. Et quand on lit le texte, on s'aperçoit que ce n'est pas l'esclave qui retrouve la géométrie en lui-même.* Potom Sokrates říká: ale zkusme tedy něco jiného. Když čteme ten text, zjistíme záhy, čteme-li ho pozorně, že to není otrok, který nachází geometrii v sobě. *Mais que c'est Socrate qui lui dit le truc. À savoir, il suffit de construire un carré sur la diagonale du premier carré.* Ale že to je Sokrates, který mu prozradí ten fígl, když mu vysvětlí, že stačí sestrojít čtverec nad diagonálou toho původního čtverce. *Donc c'est Socrate qui trouve la solution.* Tedy je to Sokrates, který nachází to řešení. *Et s'il fallait croire l'interprétation des commentateurs, il faudrait alors dire que Socrate a réussi à persuader l'esclave que l'esclave avait trouvé tout seul.* A pokud bychom měli věřit výkladu, jak ho komentátoři obvykle podávají, museli bychom říci, že Sokratovi se podařilo přesvědčit otroka o tom, že to řešení nalezl sám. *Et que cela ressemble fort à une activité policière. Un peu comme Boukharine qui lors d'un procès stalinien arrive à dire : Oui, oui, je crois tout à fait que je suis coupable.* A že se toto poněkud podobá policejním praktikám, jako Bucharin při stalinském procesu říká: Ano, věřím naprosto, plně věřím tomu, že jsem vinen.

Mais je crois que la véritable attitude, celle de Socrate ici, ce n'est pas de montrer que l'esclave est capable de trouver la solution, mais de montrer que l'esclave a une force même s'il ne trouve pas la solution. Ale skutečný postoj Sokratův zde není ukázat, že otrok je schopen najít řešení, ukázat – Sokrates ukazuje, že otrok má sílu navzdory tomu, že nedokáže najít řešení. *Car que sait l'esclave ? Il ne sait pas comment doubler la surface d'un carré. Mais ce qu'il sait, c'est que quand il prolonge les côtés du carré, ce qu'il sait finalement, c'est que c'est faux.* Neboť co ví otrok? Neví, jak zdvojnásobit obsah čtverce, ale co ví, je to, že když prodlouží strany čtverce, ví nakonec, že je to falešné a že takhle nedospěje k cíli. *Cela, c'est une vérité que l'esclave connaît même sans connaître la solution. L'esclave sait quand il ne sait rien.* Tohleto je něco, co otrok ví, co se dozví, aniž zná řešení. Čili otrok ví, když nic neví. *Il a une idée vraie du faux. Et ce que Socrate a montré à l'assistance, c'est que même un esclave qui ne sait pas la géométrie est capable de voir une solution fausse comme fausse. Qu'il y a donc une connaissance du faux qui précède la connaissance du vrai.* Má pravdivou představu o omylu. A to, co přisedícím Sokrates předvedl, je to, že i otrok, který nic neví o geometrii, je schopen nahlédnout mylné, falešné řešení jako mylné. Tedy je tady poznání o omylu, které předchází poznání pravdy.

Jiný hlas: *Alors je crois que ça explique la première interrogation de Socrate dans le dialogue quand il aborde...* Myslím, že tohleto vysvětluje první dotazování Sokratovo. *Quand il aborde l'esclave, il lui demande: „Est-ce que tu hellénizein? Est-ce que tu sais le grec?“*, comment traduire. To je, když se obrací na otroka s tou první otázkou, jestlipak umíš řecky. *Et il est très content quand l'esclave dit oui.* A je velmi spokojen, když odpoví otrok, že ano. *Mais hellénizein, ce n'est pas seulement savoir le grec comme on*

sait le français... Ale hellénizein není jenom umět řecky... ...comme on sait le français ou comme on sait le tchèque. ...tak jako dnes se ptáme: Umíš francouzsky, nebo umíš česky? Hellénizein, c'est être capable de ce que fait l'esclave, même quand il ne sait pas la géométrie. hellénizein znamená být schopen toho, co ten otrok umí, i tehdy, když neovládá geometrii. Il sait voir le faux comme faux. To znamená, umí vidět omyl jako omyl. C'est-à-dire que tous ceux qui hellénisent... Všichni, kteří takhle hellénizují,... ...peuvent s'accorder sur le faux. ...se mohou shodnout na tom omylu. Les supérieurs comme les inférieurs, les cultivés comme les incultes,... Vzdělání stejně jako nevzdělání, vyšší i nižší,... ...même quand ils ne savent pas le vrai. ...a to i tehdy, když nevědí, co je pravda. Il y a une vérité du faux... Existuje totiž pravda omylu,... ...une vérité de l'horreur,... ...pravda, ano, chyby,... ...une vérité de la laideur,... ...pravda ošklivosti,... ...qui précède... ...která předchází... ...qui précède notre idée du beau, du vrai et du bien. ...která předchází naší ideji pravdy, dobra, krásy.

Hejdánek: Ano, zůstaňme ještě u toho Menóna.

Jiný hlas: *Il y a un mot pour dire cette connaissance du faux et du mal,... Existuje jedno slovo, které vystihuje toto vědění nebo poznání pravdy a omylu,... ...c'est la tératoscopie. ...a to je teratoskopie. La traduction, c'est la vision du monstrueux. Přeloženo doslova znamená to vidění hrůzného. Teratos... Ano, teratos. Teratoskopie.*

Hejdánek: Nahlížení, nahlížení čeho? Nahlížení zrůd. Tak.

Jiný hlas: *C'est la qualité de Cassandra... To je vlastnost Kasandry... ...dans la tragédie d'Eschyle qui s'appelle l'Orestie... ...v Aischylově tragédii, která se jmenuje Oresteia,... ...quand elle voit l'horreur... ...když vidí hrůzu,... ...qui va se passer... ...ke které dojde,... ...derrière les murs du palais. ...která se odehrává za hradbami paláce. Elle est devant avec les spectateurs... Je před tou zdí spolu s diváky... ...et elle prophétise... ...a prorokuje, věští. C'est-à-dire qu'elle voit l'horreur qui arrive. Vidí hrůzu, která přichází. Elle a, diraient les philosophes, une Einsicht... Čili má, řekli by filosofové, Einsicht,... ...de l'horreur qui menace. ...vhled hrůzy, která ohrožuje. Et cette tératoscopie... Tato teratoskopie... ...me semble un rapport fondamental entre la philosophie et l'actualité. ...se mi zdá, že je tím základním vztahem mezi filosofií a aktuálností. C'est-à-dire que la fonction de l'intellectuel... To jest, posláním, funkcí intelektuála... ...n'est pas tellement d'annoncer le bien... ...není tolik prorokovat dobré... ...ou de promettre des consolations... ...nebo slibovat útěchu,... ...mais d'essayer de prévoir... ...nýbrž pokusit se předvídat... ...les risques, les menaces, les dangers. ...rizika, ohrožení, nebezpečí. Et on pourrait dire,... A mohlo by se říci,... ...pour prendre un exemple cette fois historique,... ...za použití příkladu tentokrát z dějin,... ...que l'erreur de l'entre-deux-guerres européen... ...že omyl, omylka, která se objevila mezi dvěma válkami evropskými,... ...c'est d'avoir été très dépourvu de tératoscopie. ...bylo, že tohoto vidění hrůz se nedostávalo. C'est-à-dire de ne pas avoir été capable de faire de Hitler un problème d'actualité. To jest, nebyla tady schopnost Hitlera nahlížet jakožto problém aktuální. C'est-à-dire de ne pas avoir été capable de voir que les dictatures totalitaires modernes ne ressemblaient à aucune autre. To jest neschopnost vidět to, že moderní diktatury totalitní se nepodobají ničemu tomu, co předcházelo. Qu'elles faisaient donc actualité par rapport à un passé... A že tedy tvoří ve vztahu k minulosti... ...auquel elles ne ressemblaient pas. ...aktuálnost, aktuálnost takovou, která se ničemu nepodobá tomu, co bylo. Et ce manque de tératoscopie,... A tento nedostatek předvídání nebo vidění hrůzy,... ...ce manque de perception de l'actualité de Hitler,... ...tento nedostatek vnímavosti vůči Hitlerově aktuálnosti,... ...s'appelle Mnichov. ...se nazývá Mnichov. Et beaucoup d'autres choses. A ještě mnoho jiných věcí. Bien, nous avons dit qu'il y avait deux attitudes... Dobře. To byly zatím dva možné postoje... ...par rapport à ce carré ou par rapport à l'actualité. Il y en a une troisième. ...k onomu čtverci, a teď postoj třetí. Postoj vůči čtverci anebo vůči aktuálnosti. La troisième, c'est que l'esclave peut très bien se mettre en colère,... Třetí možný postoj je, že otrok se rozuří,... ...déclarer „de qui se moque-t-on?“,... ...rozuří se z toho, že se mu někdo posmívá,... ...effacer le carré... ...může ten čtverec smazat... ...et casser la figure à Socrate. ...a může Sokratovi rozbít hubu. Il ne faut pas oublier cette troisième attitude qui n'est qu'indiquée. To je třetí možnost, která je jenom naznačená. Bon, j'arrête sur Socrate parce que j'ai peur de vous ennuyer. Tady už*

se Sokratem přestanu. *Mais je veux tout simplement dire que pour le sérieux universitaire, il faut se rappeler que la question de la diagonale,...* Je třeba si připomenout, abychom zůstali v té vážné rovině, že otázka diagonály... *...c'est toute la question de la géométrie grecque.* ...je otázkou řecké geometrie jako takové. *C'est-à-dire de la découverte des nombres irrationnels.* To znamená otázka objevení, jak se to jmenuje, čísla... co?

Hejdánek: Iracionální čísla.

Jiný hlas: *Irrationnels.* Iracionální čísla. *Et que vous savez qu'un mythe, une histoire grecque, dit...* Víte možná, že jeden řecký mýtus vykládá,... *...que Pythagore ou l'un de ses élèves s'est suicidé...* ...že Pythagoras nebo některý z jeho žáků se sebevraždil,... *...quand il a découvert que le nombre qui mesure la diagonale du carré en fonction de la longueur du carré...* ...když odhalil, objevil, že číslo, které poměřuje diagonálu čtverce ve vztahu k délce čtverce...

Jiný hlas: *N'était ni un nombre impair ni un nombre pair,* není ani sudé číslo ani liché číslo.

Jiný hlas: *Alors il y a ceux qui se suicident en face de cette actualité terrible.*

Jiný hlas: Tedy jsou jedni, jsou tací, kteří se tváří v tvář této hrozné aktuálnosti zasebevraždí.

Jiný hlas: *Un nombre qui n'est ni pair ni impair c'est une absurdité totale pour un mathématicien.*

Jiný hlas: Číslo, které není ani sudé ani liché, to je absurdita, nesnesitelná pro matematika.

Jiný hlas: *Et il y a ceux qui arrivent à inventer le nombre irrationnel.*

Jiný hlas: A pak jsou ti, kteří jsou zase tací, kteří objeví iracionální číslo.

Jiný hlas: *Et vous savez que la tragédie c'est aussi devant des contradictions, des antinomies, des apories.*

Jiný hlas: Víte, tragédie je, že před kontradikcemi, před aporiemi a antinomiemi

Jiný hlas: *Inventer une issue sans fermer les yeux sur la difficulté.*

Jiný hlas: se nalezne řešení, aniž se zavřou oči před tou nesnází.

Jiný hlas: *Donc je pense que cette histoire du carré.*

Jiný hlas: Zdá se mi tedy, že ta historka se čtvercem

Jiný hlas: *Illustre et interroge la capacité que la civilisation occidentale...*

Jiný hlas: dobře ilustruje to, ilustruje schopnost západní civilizace

Jiný hlas: *...a de voir la difficulté en face.*

Jiný hlas: má schopnost vidět, postavit se určité nesnázi tváří v tvář, zároveň ovšem se dotazuje na tuto možnost,

Jiný hlas: *De la reconnaître et de ne pas se suicider.*

Jiný hlas: tuto nesnáz uznat a přitom se nezasebevraždit.

Jiný hlas: *Alors je voudrais maintenant passer à un autre point rapidement.*

Jiný hlas: Tak přejdu rychle k jinému bodu,

Jiný hlas: *Pour vous dire que cela a aussi un rapport with l'actualité.*

Jiný hlas: aby vám řekl, že to má opět vztah k aktuálnosti,

Jiný hlas: *C'est-à-dire que le rapport de la philosophie et de l'actualité n'est pas seulement un rapport philosophique, c'est un rapport actuel.*

Jiný hlas: neboť vztah aktuálnosti a filosofie není pouze filosofický, ale taktéž aktuální.

Jiný hlas: *Je prendrai comme exemple... Je prendrai deux exemples.*

Jiný hlas: Jako příkladu použiji příkladů dvou.

Jiný hlas: *Le premier exemple c'est la catastrophe intellectuelle qu'a représenté la guerre de 14-18 pour l'Europe.*

Jiný hlas: První je intelektuální katastrofa, kterou znamenala pro Evropu první světová válka.

Jiný hlas: *Je crois que Patočka a tout à fait raison quand il dit que c'est le grand événement qui reste inexpliqué bien que lui-même explique tout ce qui se passe après.*

Jiný hlas: Věřím, že Patočka má úplně pravdu, když o první válce hovoří jako o veliké události, která zůstala nevysvětlená, ačkoli on pak vysvětluje všechno. Ona, pardon.

Jiný hlas: *Il n'est pas difficile de comprendre que le spectacle de la civilisation européenne se livrant un*

carnage presque absolu avait de quoi affoler.

Jiný hlas: Je snadné pak pochopit, že celé to představení nebo ta podívaná na evropskou civilizaci se mění v absolutní jatka a má člověk proč zoufat a proč z toho zešilet.

Jiný hlas: *Face à cette actualité problématique, à cette aporie plus affolante encore que le problème de la diagonale.*

Jiný hlas: Tváří v tvář této problematické aktualitě, této aporii, ještě tedy šílenější, než je problém diagonály čtverce.

Jiný hlas: *How des gens si intelligents se sont battus jusqu'au bout et avec les meilleures intentions du monde se sont égorgés.*

Jiný hlas: Jak je možné, že lidé tak inteligentní se dokázali bít až do hořkých konců a obě strany s těmi nejlepšími úmysly se dokázaly dousit.

Jiný hlas: *Ce problème a permis de retrouver les attitudes décrites à propos du carré.*

Jiný hlas: Tento problém takto postavený nám pomůže vrátit se zpět, odhalit z jiné strany ty tři možné postoje vůči čtverci.

Jiný hlas: *La première est celle que croient découvrir les commentateurs de Platon.*

Jiný hlas: První postoj je ten, který se domnívali objevit komentátoři Platonovi.

Jiný hlas: *L'optimisme du point de vue du jour.*

Jiný hlas: To jest ten optimismus z hlediska vlády dne.

Jiný hlas: *La guerre de 14 n'était qu'un accident.*

Jiný hlas: To jest první světová válka byla jenom nehoda

Jiný hlas: *Et la Société des Nations va maintenant assurer l'harmonie entre les nations.*

Jiný hlas: a Společnost národů po válce utvořená, ta nyní zajistí harmonii mezi národy.

Jiný hlas: *La deuxième position fut la position de l'esclave qui se met en colère et qui casse tout.*

Jiný hlas: Druhý možný postoj, teď přehodíme pořadí, pozice otroka, který se rozlíti a všechno rozmlátí.

Jiný hlas: *C'est la position des avant-gardes dans l'entre-deux-guerres.*

Jiný hlas: To je postoj avantgardy mezi dvěma válkami.

Jiný hlas: *Le premier probablement fut Malevitch qui en 1915 après une seule année de guerre définit le suprématisme.*

Jiný hlas: První zřejmě byl Malevič, který v roce 1915 po roce války definuje suprematismus,

Jiný hlas: *Sa doctrine d'avant-garde comme le fait d'assumer la guerre jusqu'au bout et de détruire par les moyens de l'art jusqu'au bout.*

Jiný hlas: to je jeho učení, učení avantgardy. Je třeba vzít tu válku na sebe, dotáhnout ji až do konce a pokračovat v ničení prostředky, tedy uměleckými, až do konce.

Jiný hlas: *Destruction de l'objet, etc.*

Jiný hlas: Tedy destrukce objektu atd.

Jiný hlas: *Il y a eu d'autres destructions, la destruction dada, la destruction surréaliste.*

Jiný hlas: Objevilo se tedy více takovýchto destrukcí, dadaistická, surrealistická.

Jiný hlas: *Et il y a eu la jonction entre la destruction esthétique et la destruction politique avec ce leitmotiv : le vieux monde est fou et il faut le détruire jusqu'au bout pour créer un monde nouveau.*

Jiný hlas: A mezi tou destrukcí estetickou a politickou byly spoje s vůdčím motivem, že svět je bláznivý, ano,

Hejdánek: bláznivej, ano,

Jiný hlas: starý svět zešilel, je třeba ho dorazit a založit svět nový.

Jiný hlas: *J'avoue que sur l'exemple de 1914 et sur ce qui s'est passé entre les deux guerres.*

Jiný hlas: Přiznávám, že příklad první světové války a toho, co se odehrálo mezi dvěma válkami,

Jiný hlas: *J'ai beaucoup de peine à retrouver la troisième attitude, c'est-à-dire celle de Socrate.*

Jiný hlas: mně dost nepříliš neusnadňuje přistoupit k tomu třetímu postoji, to jest ten, který byl v první části expozice jako druhý.

Jiný hlas: *Celle qui voit l'horreur de la guerre comme une horreur sans penser que c'est un simple accident et sans s'investir dans la colère et dans la destruction de la guerre elle-même.*

Jiný hlas: To jest postoj toho, kdo vidí hrůzu války jako hrůzu, aniž si myslí, že je to pouhá nehoda, aniž přitom na sebe, do sebe vstřebává onu destruktivitu války samé.

Jiný hlas: *C'est-à-dire qu'il soit capable d'une issue.*

Jiný hlas: To znamená, že je schopen nalézt východisko.

Jiný hlas: *Ceci m'amène alors à la deuxième actualité, pour me demander si on n'est pas en train de trouver une issue aujourd'hui.*

Jiný hlas: To mě vede k druhé aktuálnosti, to jest k otázce, zda nenalézáme toto východisko dnes.

Jiný hlas: *Passons de la première guerre à la deuxième. Dans ces, je pense que Heidegger est le plus grand philosophe du XXe siècle,*

Jiný hlas: domnívám se, že největším filosofem 20. století je Heidegger,

Jiný hlas: *ce qui ne veut pas dire qu'il ait toujours raison ni qu'il n'ait pas commis beaucoup de bêtises.*

Jiný hlas: což neznamená, že měl vždycky pravdu a že nespáchal řadu volovin.

Jiný hlas: *Pendant ces semestres de 1943 et 1944, il fait un cours sur Héraclite.*

Jiný hlas: Mezi 43. rokem a 44. přednáší o Hérakleitovi.

Jiný hlas: *Et il passe au moins cinquante pages du résumé du cours à commenter la phrase fameuse d'Héraclite.*

Jiný hlas: A v resumé své přednášky, asi padesátistránkovém, komentuje slavnou Hérakleitovu větu...

--- (1985-06-18 André Glucksmann – Philosophie (2) [LVH331VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Slavnou Hérakleitovu větu *Ici aussi sont les dieux* – zde také jsou bohové. Víte, jak se to stalo? Hérakleitos se setkává se svými obdivovateli, kteří se velice podivují, že ho načapávají v situaci v rohu pece, komína nebo...

Jiný hlas: Krbu, pardon.

Jiný hlas: No tak ano, u krbu. Tento slavný vědec je něco, co je v Praze známé, on je totiž topičem.

Tedy problém je to, že i v tomto místě takovém pokorném, neokázalém jsou bohové, se komplikuje tím, že velký filosof Heidegger komentuje tuto větu velmi dlouho a to v aktualnosti roku 43, 44. A čtenář se musí ptát: U jakého ohně to sedí Heidegger, když komentuje Hérakleita? Je to jen ten oheň, který se rozněcuje bombami, jež dopadají na Německo? Je to oheň, který zachvacuje celou Evropu a Rusko? Je-li to také oheň Osvětlení, který přece jen velký filosof Heidegger nemohl ignorovat, nemohl o něm nevědět v roce 43 a 44?

Otázka o tomto hrozném ohni, který rozpálila Evropa a kde je třeba říci: zde také jsou bohové, tato otázka dominuje tomu všemu poválce. Jsou tady opět tři postoje možné jako vůči tomu diagonále čtverce.

Optimismus z hlediska vlády dne, tedy Osvětím byla nehoda, Hitlerovo šílenství a nebo snad něco, co se dá vysvětlit německým národním charakterem. A to všechno se vyřeší Organizací spojených národů a řešením mezinárodních problémů na této rovině.

Tohleto bylo stanovisko, které také skutečně a zarputile bylo hájeno. A bylo to stanovisko, které zřejmě dominovalo v letech padesátých, kde se lidé snažili nevidět, že byly tady významné události ze stejného rodu, tedy druhově podobné jako genocida a Osvětím, ke kterým došlo už před Osvětím. Například masakr sedmi milionů Ukrajinců v roce 1933 za úplného ticha, svět mlčel. Nebo abychom užili příkladu čerstvého, Kambodža. Ale to jsou jen některé z mnoha možných příkladů. Příklady, které to stanovisko z hlediska vlády dne činí nevěrohodné.

Stále více zesiloval druhý postoj, je to postoj negující a destruuující. Tady narážím na Adorna například: Jak je možné po Osvětím psát básně? Teologové se ptají, jak je možné po Osvětím věřit v Boha? Myslím, že je to opět Heidegger, který nejlépe vystihuje, jakým způsobem jsme o těchto problémech uvažovali.

Domnívali jsme se, že nebylo tomu náhodou, nýbrž že se jednalo o něco, co patří bytostně k evropské civilizaci. A navzdory všem disputacím mezi frankfurtskou školou a Heideggerem, kde Heidegger je tisíckrát hlubší než frankfurti, shodli se, Marcuse, Adorno i Heidegger se shodli v tom, že existuje

systém, jehož výsledkem je *Osvětím* nebo světové války. Což *Heidegger* zkoumal právě během války a formuloval ve svém *Nietzschovi* jakožto *vůli k moci*, která se stává *vůlí k vůli*.

Domnívám se, že tento způsob hovoření, pojednávání té věci, totiž že celá západní civilizace se musí sama poznat...

Jiný hlas: v hrůzách dvacátého století.

Jiný hlas: Et n'a rien d'autre à dire que cette reconnaissance

Jiný hlas: a že nemá co říci jiného než toto svoje poznání,

Jiný hlas: à motiver l'attitude des intellectuels après la deuxième guerre mondiale

Jiný hlas: toto poznání, že potom formovalo postoj intelektuálů po druhé světové válce.

Jiný hlas: Et à motiver aussi leur recherche fiévreuse d'autre chose, d'un Autre qui sauve

Jiný hlas: A motivovalo i jejich horečnaté hledání něčeho jiného, tedy toho jiného, který zachraňuje, nebo které zachraňuje.

Jiný hlas: Le prolétaire, l'homme du tiers monde, le colonisé

Jiný hlas: To jest mluví o proletáři nebo o třetím světě, nebo o kolonizovaném,

Jiný hlas: la femme opprimée, la femme colonisée

Jiný hlas: žena, že, vykořisťovaná mužem, potažmo,

Jiný hlas: bref, toujours un être complètement exclu qui échapperait au système

Jiný hlas: tedy hledá se nějaké to bytí, které je mimo systém, vyloučeno z něj,

Jiný hlas: et dont on rejoindrait la pureté en faisant sauter le système.

Jiný hlas: a na jehož čistotu by se mohlo navázat tím a zároveň rozbít systém. Tak.

Jiný hlas: Alors je crois qu'aujourd'hui il est peut-être plus facile

Jiný hlas: Myslím, že dnes je snazší

Jiný hlas: de répondre à la question à laquelle cette seconde attitude ne répond pas:

Jiný hlas: odpovědět na otázku, na kterou tento druhý postoj neodpovídá.

Jiný hlas: La question comment dire ici aussi sont les dieux,

Jiný hlas: Jak, totiž na otázku, jak říci, i zde jsou bohové,

Jiný hlas: quand ici signifie aussi *Auschwitz*, aussi les camps de concentration,

Jiný hlas: když to zde znamená také *Osvětím*, *koncentráky*,

Jiný hlas: ou une oppression beaucoup plus douce,

Jiný hlas: nebo útlak mnohem mírnější,

Jiný hlas: mais peut-être encore plus définitive,

Jiný hlas: ale možná definitivnější.

Jiný hlas: l'abrutissement de populations entières.

Jiný hlas: Celé to zmrtvolnění celých...

Jiný hlas: Zblbnutí.

Jiný hlas: Ano, zblbnutí jaksi celých mas, tak, pardon.

Jiný hlas: L'abrutissement de populations entières privées d'information, privées de liberté,

Jiný hlas: Zblbnutí tedy celých národů a lidu, lidí, kteří jsou zbaveni svobody, informací,

Jiný hlas: de liberté religieuse autant qu'académique autant que syndicale.

Jiný hlas: zbavených svobody náboženské, akademické nebo odborové.

Jiný hlas: Comment dire ici aussi sont les dieux, quand ici est abominable de plusieurs façons.

Jiný hlas: Jak říci i zde jsou bohové, když to zde je odporné ve více ohledech.

Jiný hlas: Et alors je crois, cette fois je m'exprime en tant qu'intellectuel français, je crois

Jiný hlas: Myslím si, vyjadřuji se teď jako francouzský intelektuál, myslím si,

Jiný hlas: que ce que nous a apporté *Soljenitsyne* et les diverses pensées dissidentes

Jiný hlas: že to, co nám přinesl *Solženicyn* a mnoho dalších jiných myšlenek z disidentského světa

Jiný hlas: et les divers mouvements populaires,

Jiný hlas: a různá hnutí lidová,

Jiný hlas: c'est de nous apprendre à ne plus penser à l'Europe
Jiný hlas: to jest naučili nás nemyslet už pouze na Evropu,
Jiný hlas: seulement en termes de rejet ou de culpabilité.
Jiný hlas: nepřemýšlet o Evropě pouze jako v termínech odmítnutí nebo viny.
Jiný hlas: La demande de choses minimales, appelée droits de l'homme,
Jiný hlas: Požadavek minimálních věcí. Ten požadavek toho minima se nazývá lidská práva.
Jiný hlas: peut paraître minime, mais elle est fondamentale.
Jiný hlas: Tento požadavek se může jevit jako minimalistický, ale vyjevuje a vytahuje cosi základního.
Jiný hlas: Elle peut paraître minime par rapport aux descriptions des grands systèmes,
Jiný hlas: Může se tento program jevit jako něco minimalistického ve vztahu k popisu velkých systémů,
Jiný hlas: de la volonté de volonté, etc.,
Jiný hlas: to jest vůle k vůli a podobně,
Jiný hlas: mais elle est fondamentale
Jiný hlas: ale vyjevuje něco základního,
Jiný hlas: dans la mesure où elle nous permet de retrouver la position de Socrate en face du carré et à côté de l'esclave.
Jiný hlas: neboť nám umožňuje znovu si promítnout tu situaci Sokrata a otroka před čtvercem.
Jiný hlas: Nous avons vu que le vrai accord, le vrai accord
Jiný hlas: Viděli jsme, že skutečný souhlas, skutečný souhlas
Jiný hlas: de l'esclave et de Socrate et des spectateurs,
Jiný hlas: mezi otrokem a Sokratem i mezi těmi diváky
Jiný hlas: c'était de constater ensemble qu'une solution fautive est fautive.
Jiný hlas: byl v tom, že společně konstatovali, že falešné, mylné řešení je mylné.
Jiný hlas: Il y a donc une vérité du faux et de l'horrible,
Jiný hlas: Tedy existuje pravda o mylu, pravda o hrůze,
Jiný hlas: une vérité du faux et de l'horrible sur laquelle on peut s'entendre,
Jiný hlas: pravda o mylu a hrůze, na které se můžeme shodnout,
Jiný hlas: même si on ne s'entend pas sur le bien et sur le beau.
Jiný hlas: i tehdy, když se nemůžeme shodnout na tom, co je dobré a co je krásné.
Jiný hlas: Et alors je dirais que la lutte pour les droits de l'homme,
Jiný hlas: Řekl bych, že zápas za lidská práva,
Jiný hlas: qui apparaît comme minime parce qu'on s'entend contre les maux,
Jiný hlas: který se jeví jako minimalistický, neboť to je zápas, ve kterém ti, kteří ho vedou, si rozumějí v tom, co je toto zlé,
Jiný hlas: parce qu'on ne promet pas le bien, parce qu'on ne promet pas que tous les hommes sont bons,
Jiný hlas: neboť neslibuje tento program nic, neslibuje, že lidé jsou dobří a budou dobří,
Jiný hlas: parce qu'on propose seulement des règles négatives,
Jiný hlas: nýbrž je to program, který pouze předkládá pravidla negativní.
Jiný hlas: comme par exemple la règle numéro un de Soljenitsyne, ne pas mentir.
Jiný hlas: Například pravidlo číslo jedna Solženicynovo nelhat.
Jiný hlas: Et ce minime-là est fondamental,
Jiný hlas: Ale toto minimum je základní,
Jiný hlas: parce que c'est ce sur quoi nous pouvons nous entendre.
Jiný hlas: neboť právě na tomhle se můžeme shodnout.
Jiný hlas: Vous savez que Marx a critiqué les droits de l'homme
Jiný hlas: Víte, že Marx kritizoval lidská práva
Jiný hlas: dans La question juive,
Jiný hlas: v Židovské otázce

Jiný hlas: en disant ils sont seulement formels et négatifs.

Jiný hlas: a kritizoval je proto, že jsou pouze formální a negativní.

Jiný hlas: Dire que ma liberté s'arrête là où commence celle d'autrui,

Jiný hlas: Říci, že moje svoboda končí tam, kde začíná svoboda druhého,

Jiný hlas: c'est négatif parce que cela ne dit pas ce qu'il faut faire ensemble.

Jiný hlas: to je negativní rozměr, neboť neříká nic o tom, co máme my oba dva dělat společně.

Jiný hlas: Mais la déclaration que cite Marx de 1792...

Jiný hlas: Ale deklarace, kterou Marx cituje z roku 1792 říká něco velice přesného a určitého.

Jiný hlas: *Elle dit : la nécessité de faire cette déclaration des droits de l'homme ne s'explique que par le souvenir ou le souvenir récent ou l'actualité du despotisme.*

Jiný hlas: Říká, že nutnost, nezbytnost tuto deklaraci člověka vyhlásit se nedá vysvětlit jinak než vzpomínkou, a to čerstvou vzpomínkou na aktuálnost despotismu.

Jiný hlas: *Donc si on s'entend sur les droits élémentaires, c'est parce qu'on s'entend contre, contre ce qui risque d'arriver quand ces droits n'existent pas.*

Jiný hlas: Jestliže se shodneme na základních právech, je to proto, že si rozumíme proti, proti tomu, co je možné, že přijde, pokud tato práva nebudou existovat.

Jiný hlas: *Donc nous, et je crois que c'est fondamental, parce qu'au fond la culture occidentale, européenne, s'est acharnée à barrer les portes de l'enfer avant de prétendre ouvrir celles du paradis.*

Jiný hlas: Domnívám se, že to je základní, neboť v podstatě západní kultura, kultura evropská, se jaksi vrhla horečnatě na to, aby zabránila, zamezila cestu peklu, dříve nebo více než než by slibovala otevřít brány do ráje.

Jiný hlas: *Et que l'expérience historique de l'Europe, c'est qu'on a pu s'entendre contre les enfers, contre les pestes politiques, contre le despotisme, alors que chaque fois qu'on a voulu imposer un paradis, on a rouvert les portes de l'enfer.*

Jiný hlas: Historická zkušenost Evropy, to jest, že je možné se shodnout proti peklům, proti despotismu, proti politickému moru, tedy vždycky, když měl být vnucen nějaký ráj, vždycky se tím otevřely brány pekel.

Jiný hlas: *Donc pour en revenir aux droits de l'homme et à l'exemple du Ménon, les droits de l'homme sont les droits d'une communauté qui a le même regard que les Grecs, supérieurs et inférieurs, esclaves compris, le même regard pour l'horreur, la tératoscopie, et qui a été capable de tirer les conséquences de cette expérience communicable du mal.*

Jiný hlas: Abychom se vrátili k lidským právům a k příkladu z Menóna, lidská práva jsou práva společenství, společenství, které má stejný pohled jako Řekové, i ti vznešení, i ti nízcí, včetně otroka, stejný pohled na hrůzu, mají stejnou *teratoskopii*, a toto společenství je schopno vyvozovat důsledky z této zkušenosti zla, která je předatelná.

Jiný hlas: *Donc après-guerre nous avons vécu la période optimiste, la période destructrice, et puis nous essayons de vivre aujourd'hui cette Selbstbehauptung d'une culture européenne qui a été capable du pire, mais qui a été aussi capable d'inventer des antidotes qui s'appellent les droits de l'homme et la démocratie.*

Jiný hlas: Po válce jsme prožívali optimistické období, období destrukční nebo destruktivní, a pokoušíme se dnes žít, prožívat toto *Selbstbehauptung*, sebepotvrzení evropské kultury, která byla schopna toho nejhoršího, ale která byla zároveň schopna vyprodukovat protilátky, to jest, která byla schopna šířit ty nejhorší nemoci, ale zároveň produkovat i protilátky, to jest meze, ale také lidská práva a demokracii.

Jiný hlas: *Alors je dirais qu'Auschwitz a éclaté dans la culture occidentale dès le premier jour. La guerre de Troie dans l'Illiade d'Homère, qui est le grand livre formateur des Grecs, cette guerre se termine par un génocide. Femmes, enfants, autel des dieux, rien ne reste de Troie.*

Jiný hlas: Tedy Osvětim, ta vypukla uvnitř evropské kultury již od prvního dne, trojská válka v Homérově *Iliadě*, což je velká učebnice Řeků, tato válka končí genocidou, končí to tím, že z Tróje nezůstává nic.

Jiný hlas: *Donc cette civilisation a été capable dès le début de penser qu'elle portait la capacité du génocide et du massacre spirituel ou corporel, mais elle a été aussi capable par sa culture et par ses institutions démocratiques d'inventer des barrages contre cette menace qu'elle portait en elle-même.*

Jiný hlas: Tato civilizace byla schopna od samého počátku uvažovat o sobě jako o té, která má v sobě schopnost, schopnost genocidy a duchovního či tělesného masakru, ale zároveň byla schopna svou kulturou a svými demokratickými institucemi vynalézt přehradu, zábrany proti hrozbám, které uvnitř sebe sama chovala.

Jiný hlas: *Et si on relit l'histoire du XIXe siècle à la lumière des combats actuels pour les droits de l'homme, il faut se demander comment tout à coup, avec quelles idées et avec quelle philosophie, l'homme européen a commencé à imaginer qu'il y avait des pouvoirs absolument bons, avec quelles idées trompeuses il a abandonné son poste de sentinelle au bord du gouffre qui menace sa propre civilisation.*

Jiný hlas: Čteme-li historii 19. století ve světle současných zápasů o lidská práva, musíme se ptát, jak to, že najednou, s jakými myšlenkami a s jakou filosofií evropský člověk si začal představovat, že jsou určité moci, schopnosti absolutně dobré, s jakými omylnými myšlenkami opustil své postavení polního vachmistra na okraji propasti, propasti, která ohrožuje jeho vlastní civilizaci.

Jiný hlas: *Et en un sens, ce qu'il faut réapprendre, c'est à être Cassandre, c'est-à-dire une sentinelle du néant. Parce que tout ce que la culture occidentale a fait, elle l'a d'abord fait pour barrer la route à une puissance d'anéantissement.*

Jiný hlas: V jistém smyslu to, čemu se musíme znovu učit, je býti Kassandrou, býti polním vachmistrem nicoty. Neboť všechno, co západní kultura udělala, vykonala, udělala to především proto, aby zablokovala cestu mocnosti nicoty, *et de destruction dont elle se sait capable. Excusez-moi d'avoir été si long.*

Jiný hlas: moci ničení a destrukce, které je sama schopna. Odpusťte, že jsem byl tak dlouhý.

J'aimerais dire que l'idée de l'invention de l'actualité est une invention grecque. Durant le séminaire, on a parlé pas mal sur l'orientation vers le passé qui se voit dans le mythe. Comme le contraire radical, une attitude radicalement contraire, ce qui est une affaire de la tradition hébraïque, la tradition prophétique. La tradition grecque a aussi contesté le mythe, mais la tradition grecque a fait une sorte de rationalisation des mythes. Donc la philosophie grecque cherche ce qui ne change pas au sein des changements. Donc il n'y a pas d'actualité, parce que pour les Grecs l'important c'est ce qui ne change pas, ce qui demeure. On peut parler de l'invention de l'actualité dans la tradition prophétique hébraïque, mais pas dans la tradition grecque.

Chtěl bych říci, že myšlenka aktuálnosti, vynález aktuálnosti, je řecký vynález. Během semináře se mluvilo dost o orientaci k minulosti, která se projevuje v mýtu. Jako radikální opak, radikálně odlišný postoj, je tu postoj hebrejské tradice, tradice prorocké. Řecká tradice také zpochybnila mýtus, ale provedla určitou racionalizaci mýtů. Řecká filosofie hledá to, co se nemění uprostřed změn. Není tam tedy žádná aktuálnost, protože pro Řeky je důležité to, co se nemění, co zůstává. O vynálezu aktuálnosti lze tedy mluvit v hebrejské prorocké tradici, nikoliv v tradici řecké.

Bien, je pense qu'on pourrait dire d'abord qu'une chose peut être inventée plusieurs fois. Donc je n'interviendrais pas sur la tradition hébraïque, ni sur le fait que malgré la pensée mythique, il y a de l'actualité pour, par exemple, les Indiens, les Indiens d'Amérique. Vous savez que quand les Espagnols sont venus, les Indiens se sont demandés si ce sont des dieux ou des hommes. Et ils ont pris un cadavre et ils ont observé attentivement si ce cadavre pourrissait. Et le voyant pourrir, ils ont conclu que les Espagnols étaient des hommes. Donc malgré une pensée mythique, on peut très bien avoir un rapport avec l'actualité et le problème. Il n'empêche que le mythe est fait pour résoudre la problématique et le réinterpréter en termes de déjà-prévu, déjà-vu.

Myslím, že se dá říci nejprve, že jedna věc může být vynalezena několikrát. Nebudu tedy hovořit o hebrejské tradici ani o tom, že navzdory mýtickému myšlení existuje aktuálnost například i pro Indiány, pro americké Indiány. Víte, že když přišli Španělé, Indiáni se ptali, zda jsou to bohové, nebo lidé. Vzali mrtvolu a pozorně sledovali, jestli ta mrtvola – tedy mrtvola Španěla – bude zahrňovat. A když viděli, že

mrtvola zahnívá, tak z toho vyvodili, že se jedná o lidi. Tedy navzdory mýtickému myšlení lze mít vztah k aktuálnosti a k její problematice. Nicméně mýtus je tu proto, aby problematiku řešil a reinterpretoval v termínech toho, co už tady bylo, co už bylo viděno.

Mais revenons aux Grecs. Je pense que l'idée qu'ils interprètent l'actualité en termes d'éternité, dit comme ça dans sa brutalité, n'est valable que pour les néoplatoniciens, c'est-à-dire tout à la fin de la Grèce antique. Et l'activité pratique des Grecs, qui est encore la nôtre, a été d'inventer quatre types de libre circulation qui produisent et reproduisent sans cesse une actualité nouvelle. Le premier type de circulation, c'est l'économie monétaire. Le second type de circulation, c'est la circulation des idées, le logos. Le troisième type de circulation non maîtrisable, c'est Éros ou la révolution des mœurs qui se reproduit à chaque génération. Et le quatrième type de circulation, c'est la circulation des armes dans la démocratie militaire de tous les citoyens. Or qu'est-ce que c'est encore pour nous que l'actualité? C'est le choc de nouvelles marchandises, de nouvelles idées, de nouvelles attitudes, sans oublier le choc des armes.

Ale vraťme se k Řekům. Myslím, že ta skutečnost, že se aktuálnost interpretuje v termínech věčnosti, řečeno takto v této hrubosti, platí pouze pro novoplatoniky, tedy až na samém konci antického Řecka. Praktická aktivita Řeků, která je stále i naším postojem, byla ta, že vymysleli čtyři typy volného pohybu, které neustále produkují novou aktuálnost. Prvním typem pohybu bylo peněžní hospodářství. Druhým typem je pohyb idejí, logos. Třetím typem pohybu, neovladatelným, je erós nebo revoluce mravů, která propuká v každé nové generaci. A čtvrtým typem pohybu je pohyb zbraní, pohyb zbraní v demokratické armádě mezi všemi občany. Co je pro nás aktuálnost? Je to šok z nového zboží, nových myšlenek, nových postojů, aniž bychom při tom zapomínali na šok ze zbraní.

Jiný hlas: *Et je dirais que depuis la Grèce,*

Jiný hlas: řekl bych, že od Řecka,

Jiný hlas: *cette nouveauté d'une quadruple circulation bouleversant sans cesse la société s'est exportée aux quatre coins du monde.*

Jiný hlas: tato novost čtverého pohybu, který neustále bouří společnost, se rozšířila do všech čtyř stran světa.

Jiný hlas: *Certains se sont occidentalisés par les armes, exemple le paysan vietnamien qui s'est occidentalisé non par la dure discipline de l'usine comme le paysan européen, mais par la dure discipline des armes qui est encore plus dure que la discipline des usines.*

Jiný hlas: Někteří z těchto končin světa se pozápádnili pomocí zbraní, byli pozápádněni. Například vietnamský zemědělec, který se nepozápádnil díky pracovní disciplíně v továrně evropského typu, nýbrž disciplínou vojenskou, která je ještě tvrdší než disciplína tovární.

Jiný hlas: *Exemple le bouleversement introduit ailleurs par l'argent et la circulation des marchandises. Exemple la circulation universelle des idées qui subvertissent pas seulement les régimes féodaux, car sans cela qui ne subvertissent pas seulement les régimes féodaux puisque les régimes plus avancés entre guillemets prennent tant de soin à se défendre contre la circulation des idées.*

Jiný hlas: Například zvrát způsobený jinde peněžním hospodářstvím a oběhem zboží. Dále pohyb, univerzální pohyb myšlenek, který podvrací nejen feudální systémy, neboť režimy pokročilejší v uvozovkách velmi pečují o to, aby se proti pohybu myšlenek ubránily.

Jiný hlas: *Donc je pense que les Grecs n'ont pas inventé les problèmes et l'actualité, mais ils ont inventé un niveau stratégique de pensée où l'on ose penser le problème en tant que problème.*

Jiný hlas: Myslím, že Řekové jaksi nevymysleli, nevynalezli problém a aktuálnost, ale vynalezli strategickou rovinu myšlení, kde se člověk může opovážit uvažovat o problému jakožto o problému.

Jiný hlas: *Les Égyptiens faisaient aussi bien de la géographie, c'est-à-dire l'art de l'arpenteur, ils étaient aussi forts dans l'art de l'arpentage que les Grecs et ils auraient trouvé un truc pour s'accommoder des problèmes de la diagonale du carré et mesurer la terre malgré tout. Mais pour isoler le problème de la diagonale en tant que diagonale, il a fallu un niveau stratégique de pensée que les Grecs ont inauguré.*

Jiný hlas: Egypťané ovládali geografii, byli zdatní ve stavebnictví stejně jako Řekové a vynášeli jakýsi fígl, jak se vyrovnat s problémem diagonály čtverce, dokázali poměřovat zemi přese všechno. Avšak aby dokázali izolovat, separovat problém diagonály jakožto problém diagonály, bylo k tomu třeba jiné strategické roviny myšlení a za to vdčíme Řekům.

Jiný hlas: Já se domnívám, že tato aktuálnost, o které byla také řeč, je myslitelná nebo interpretovatelná vždycky ve vztahu k politické situaci. *L'attitude grecque, on peut interpréter l'attitude grecque toujours par rapport à une situation politique.* Že tedy oblast politického a oblast filosofického jsou ty oblasti, které existují v jakémsi dynamickém napětí. *La philosophie et le politique existent toujours dans une tension dynamique.* A vezmeme-li tu politickou oblast samotnou, tak tam se Řekové v aktuálnosti stále činili, aniž by ji vynalezli, aktuálnost politickou. *Si on prend le politique comme tel, les Grecs étaient dans l'actualité politique sans l'avoir inventée, l'actualité politique.* Například situace Řeků, když se na ně valí perské vojsko, a Athéňané opustí město a řekněme jdou na loď. *L'exemple, les Grecs envahis par les Perses, donc ils s'embarquent sur les bateaux, les Grecs, pour naviguer.* Je třeba vyřešit problém aktuálnosti v určité perspektivě vůči perskému vojsku. *Il faut résoudre le problème d'actualité vis-à-vis l'armée perse.* A to řecké myšlení se vyvíjí právě v souvislosti s touto politickou atmosférou. *La pensée grecque se développe toujours dans cette ambiance politique.* Ovšem ta politická sféra, která se vyznačuje právě existencí svobodných občanů, těch, kteří jsou schopni se radit, kteří... *Le politique, pour lequel il est caractéristique les citoyens libres qui peuvent délibérer.* Má v sobě fatální nebezpečí, to, které popisuje Thúkydídés v *Dějínách peloponéské války*. *Il y a dedans, dans le politique, un danger qui est décrit déjà chez Thucydide.* Kdy ta demokracie má tendenci se sama hroutit a není schopna se stabilizovat, aniž by tedy porušila demokratické principy. *Ce danger de la démocratie qui est sur le point de s'écrouler toujours et qui ne trouve pas le moyen de se défendre sans violer les principes démocratiques.* A v té chvíli už de facto krachu té politické politiky Athéňanů vystupuje Sókratés, který se snaží založit nebo fundovat nějaký nový typ konsenzu, jiný než politický konsenzus. *Au moment du débâcle de la pratique politique des Athéniens, c'est Socrate qui s'essaye de fonder un autre type de consensus que le consensus politique.* A tento konsenzus stojí na tom sókratovském principu souhlasu se sebou samým. *Ce consensus est fondé sur le principe du [nesrozumitelné].*

Jiný hlas: *de l'accord avec soi-même.* Pojd', Petře. Celá *Apologie* začíná větou: „Kdybych vás poslouchal, soudcové, tak bych ztratil souhlas sám se sebou.“

Jiný hlas: *L'Apologie commence par la phrase : „Si je vous écoutais, ô messieurs les juges, j'aurais perdu l'accord avec moi-même.“*

Jiný hlas: Celá ta *Apologie* se odehrává v jakémsi napětí mezi tím prostorem veřejnosti, tím prostorem té agory, kde se to odehrává, a tím filosofickým postojem, který chce vstoupit do hry.

Jiný hlas: *Ce texte se déroule dans une sorte de tension entre l'espace de la cité, l'agora, et l'attitude socratique, donc de l'accord avec soi-même.*

Jiný hlas: Mezi tímto prostorem veřejnosti, agorou, a tím sókratovským postojem, to znamená obhajováním souhlasu se sebou samým.

Jiný hlas: *De l'accord avec soi-même.*

Jiný hlas: Teď nastupuje otázka nebo problém. Domnívám se, že ten filosofický lék je včleněn do nebezpečí plynoucích...